

Johann Heinrich Boeckler

**Jesu Gratia Moderante! Et Gratoso Superiorum Indultu Benevole Annuente Ex
Universali Quatuor Primorum a Nato Christo Seculorum Historia Illustris Viri
Johannis Heinrici Boecleri B. M. Nunc Primum E. MSC. a Se Edita, Seculum
Quartum, Quoad Chronologiam, Res Romanas, Externas Et Literarias In
Disputatione Publica D. IX. Martii, A. MDCXCV. In Auditorio Maiori habenda**

Rostochii: Wepplingius, [1695]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn78482665X>

Druck Freier Zugang

R. u. phil 2695
Möller, Johann / f

JESU GRATIA MODERANTE!
ET
GRATIOSO SUPERIORUM INDULTU BENEVOLE ANNUENTE
EX
UNIVERSALI
QUATUOR PRIMORUM à NATO CHRISTO SECULORUM
HISTORIA
ILLUSTRIS VIRI
JOHANNIS HEIN-
RICI BOECLERI B.M.
NUNC PRIMUM E. MSC. à SE EDITA,
SECVLVM QVARTVM,
QVOD
CHRONOLOGIAM, RES ROMANAS, EXTERNAS
ET LITERARIAS

IN
DISPUTATIONE PUBLICA
D. IX. Martii A. MDCXCV. IN AUDITORIO MAJORI habenda
PRÆSES

M. JOHANNES Gottlieb
MÖLLERUS, GEDANENSIS,
GRÆCARVM LITERARVM PROFESSOR PUBL. ORDINARIUS,
RESPONDENTE

CAROLO AUGUSTO à BÜLOV,
EQVITE MEGAPOLITANO SS. THEOL. STUDIO
EXPENDET.

ROSTOCHII, Typis JOH. WEPPLINGII, Univerf. Typogr.

COROLLARIA MISCELLANEA à RESPONDENTE adjecta,

I. **D**onum strumas sanandi apud Reges Gallia (conf. Gramondum L.I. p. 19.) & Angliæ, ad vires imaginationum non male refert Becmanus *Doftrin. Mor.* c. 2. §. 4.

II. Machiavellum eo tandem devenisse, ut agnosceret res humanas nostra non solum prudentia gubernari, sed esse præterea aliud quid, perquam validum, à quo rerum prosperitas aut infelicitas suspensa sit, non negamus; eundem vero, quidnam illud sit, quod præter homines humana moderatur, affecutum non esse, ex iis, quæ C. 25. *Principis* sui disseruit, patebit.

III. Eundem pseudo-politicum vera virtutum officia ignorasse, nec discrimen inter imperia iuste & iniuste parta probe observasse, indeque turpissime lapsum fuisse, accurate docet incomparabilis Conringius in *animadversionibus ad Principem Machiavelli* C. 15.

IV. Qui præsupponit Benedictum de Spinoza summi alicujus Numinis existentiam concessisse, sufficienter sceleratissimum impostorem refutare non poterit.

V. Pilatum in processu cum Salvatore instituto, ut injustum se exhibuisse Judicem, non ex Christianorum modo, sed paganorum etiam principiis ostendi potest.

VI. Eleganter ac verè Boeclerus in *animadversionibus suis in Hippolyti à Lapide dissertationem de ratione status in Imperio nostro Romano-Germanico* p. 10. Multa, inquit, fieri per rationem status dicuntur, quæ eminenti Domino non conveniunt.

VII. Ex ipsius Juris Canonici Judicio C. intellecto 33. X. de Jur. posita donatione Constantini M. Pontifici Sylvestro facta (C. Constantinus 14. D. 96. juncto C. 17. de Elect. in Sexto,) imo juramento confirmata, revocabilis tamen illa, & non servanda, imo nulla est.

IX. Justinianus Imperator Epistola ad Johannem post L. 7. C. de S. Trinit. inserta. *Papam* equidem Ecclesiarum omnium caput vocat; verum genuina an sit illa Epistola, ut & altera Johannis, Doctorum nonnulli dubitant; addo, quod ipse Justinianus L. 24. de SS. Eccles. Constantinopolitanam Ecclesiam Caput OMNIUM ECCLESiarum appellitet.

Ad Genero-

Ad Generosissimum ac Eruditissimum
DN. CAROLUM AUGUSTUM de BULOW.

QSS. Theologia Cultorem fulgidissimum.
*Vicquid habet Sophia campus, sacra pulpea distans,
Amplaque promittit notitia Historia;
Ardenti lætus gestis contingere cursu,
Impiger, Et studio, clarus Et ingenio.
Sic Te Majorum generoso sanguine cretus
Amplius exornat propria Nobilitas.*

Ita de novo Eruditionis in studio Historico specimine

gratul
SAMUEL STARCKIUS. D.& P.P.

Er schreibet/ dessen Hand und Herse du schon kenneſt;
Denn meine Liebe ist zu dir/ fast ungemein.
Die Freude ist gar groß: Wenn du mich Bruder nenneſt;
Drum gönne daß deine Ehr auch meine möge seyn.
Die Ehr die du hast mein Bruder schon erworben/
Dieselbe schreib ich mir nebst deiner Liebe zu:
Die Treue zwischen uns sey nimmermehr erstorben/
Der Himmel sey dir hold und geb erwünschte Ruh/
Die du schon längst hast mit Deinem Fleiß verdienet:
Drum erndtest du anjezt des Fleißes Früchte ein.
Ich finde nichts als Freud wenn nur mein Bulow grünet/
Und werde allezeit dein treuer Diener seyn.

Seinem liebwehrtesten herrgens. Freunde und Bruder die
beständigste Ergebenheit zu versichern/ schrieb dieses
dessen getreuer und gleich gesinneter

A. J. K.

SECULUM IV.

I. CHRONOLOGIA.

I. **I**NIITIUM hujus SECULI repetit ab anno DIOCLETIANI XVI. exeunte, seu XVII. ineunte Petavius *Rat. Temp.* P. II. c. 10. CONSTANTII mors & CONSTANTINI initiū an cadat in A. G. CCCV. aut CCCVI. disputatur apud Petavium de *Doctrina Temporum* L. XL. c. 35. quā occasione etiam de MORTE CONSTANTINI quæritur, quæ in A. C. CCCXXXVII. refertur. Adde Petavium *Rat. Temp.* P. II. L. 4. c. 11. Qui & cap. 12. disputat de CONGILIO NICENO, ejusque tempore, tum de INITIO CONSTANTII & insequentium annorum ad usque A. C. CCCCXVI. ratione Chronologica.

II. FINIS SECULI ponitur Anno Honorii & Arcadii VI. aliis VII. IV. SECULI II. ROMANA.

I. **C**um Diocletianus & Maximianus imperio se abdicassent, & *Cesaribus Augusti* facti sunt C. VALERIUS CONSTANTINUS CHLORUS & C. GALERIUS VALERIUS MAXIMIANUS. Hi imperium ita diviserunt ut CONSTANTIO Italia, Gallia, Hispania, Britannia, Africa; GALERIO MAXIMIANO Illyricum, Græcia, Asia, Ægyptus cederent; CAJUM autem GALERIUM VALERIUM MAXIMINUM & FL. VALERIUM SEVERUM *Cæsares* appellarunt, teste Zosimo L. II. p. 46. CONSTANTIUM *optimi Principis* laudibus ornat Eusebius de *vita Constantini* L. I. (adde *Hist. Miscell.* n. 1.) Commemoratis etiam moderati in cives imperii (cum à legatis Diocletiani paupertas ipsi objecta fuisset;) & studii in Christianos, (apostasias removendo) specimenibus Hujus filium natu majorem CONSTANTINUM agrè tulisse, quod *Cæsares* creati essent, quos diximus, iter ad Patrem in Britanniam (tradunt enim Constantium Italia & Africa se abdicasse, quod falsum tamen est; constantem enim Christiani scriptores affirmant, vi & fraude Galerii illas regiones eidem ereptas esse.) clam suscepisse, Zosimus L. II. & Aurelius Victor. de *Cæsaribus* c. 41. §. 1. tradunt, ambitionem ejus perstringentes. Sed res aliter habet, sicut ex Eusebio & Zonara discimus. Cum enim Constantinus à Maximiano Galerio in urbe Roma religionis specie (quid hoc sit religionis specie, nusquam habetur, putat autem Baronius, Constantinum suspectum fuisse de religione Christiana.) vice obsidis teneretur & insidias sibi strui multifariam videret, clam ingressus iter ad Patrem, in

A

Bri;

Britannias contendit, ad frustrandos insequentes publica jumenta, quæ
 quæ iter egerat, interficiens. Pater vicinus morti, gratulatus sibi, cui
 ad felicitatem moriendi filii præsentia modo defuerat, imperium illi defert,
 mox extinctus in Britannia Eboraci. (*Ubi & lampadem ardentem in cry-
 propterea adicula, in qua scitum fuisse Constantium putant, patrum me-
 moria reperiunt, Camdenus in Britannia sua tradit.*) Zosimus ita
 refert: Cum milites Prætoriani neminem ex filiis Constantii imperio dignum
 crederent, hunc eos fecisse Imperatorem. *Hist. Miscell. L. XI. 2 Constantio
 mortuo, cunctis, qui aderant, annitentibus, sed præcipue Croco, (Victor
 in Epitome EROCUM vocat;) Alamannorum Rege, auxilii gratia
 cum Constantino comitato, imperium capie. Hunc CONSTAN-
 TINUM, postea cognomento MAGNI honoratum, ex obscuriori
 matrimonio Constantii filium vocat Hist. Miscell. L. XI. 2.* Zosimo ita signatur;
 Κωνσταντίνος ὁ ἐξ ὁμιλίας γυναικὸς ἑσμενὺς, ἣ κατὰ νόμον συνελθούσης
 πρὸς αὐτὸν τῷ βασιλεὶ γεγενημένον; Post: ἐξ ἀσήμευ μητρός γεγονότα
 vocat. (Zosimo autem non est credendum, quæ ex odio Christiani nominis
 haud pauca talia depravat.) Locum Eutropii ex Hist. Miscell. Zosimo
 opponit Josephus Scaliger in animadvers. ad Eusebium, qui & ipse ita scri-
 bit ad A. C. CCCVII. Constantio sexto decimo imperii anno diem obiit in Bri-
 tannia Eboraci, post quem filius ejus Constantinus ex Concubina Helena
 procreatus regnum invadit. (Non invasit sane, à militibus & à Patre,
 præsentibus & consentientibus fratribus & sororibus, designatus; non erat
 enim cur Scaliger Patris designationem negaret & πολιτικὰ μητροφάρμακ
 & Ἀλεξάνδρου mendacii insimularet, descripta enim erant illa ex Eusebii
 L. 1 de Vita Constantini, sicut ante diximus. Sed hæc non possunt esse Eusebii,
 quanto enim à se discordaret & ab iis, quæ in vita ejus scripsit? sed assuta sunt
 vel ab Hieronymo, vel alio, qui vulgari opinione motus scripserat, Constans
 inum invasisse regnum. Zonaras adjicit quædam incredibilia, scilicet Ange-
 lum adstirisse moribundo Constantio & monuisse, ut Constantinum Imperato-
 rem faceret, itemq; Constantinum à Galerio Leonibus fuisse objectum, sed salu-
 tum evasisse. Hæc enim haud dubie conficta videntur, cum Eusebius, laudator
 ejus maximus, horum non meminerit, nec alius quisquam veterum, qui id
 nunquā omisissent, præterea cur Zonaras non addidit suos auctores, ex quibus
 hæc sunt haustæ? Sed mos iste Scriptoribus sequioris ævi Græculis, ut libidine
 confingendi multa falsa habeant, sicut id etiā facit Michael Glycas. Ipse Con-
 stantinus semper AUGUSTAM appellavit, in productis à Scaligero monu-
 mentis

tis, Zonaras rem in medio relinquit, at Baronius ad A.C. CCCVI, in quem incidit Constantini nostri initium, legitimam fuisse uxorem Helenam Constantii, rationibus non spernendis ostendit, *obscuram* autem *feminam* & non *αὐτὴν* h. e. *matronam* dictam, quia Constantinus ducta Herculei filia eam repudiare coactus fuerat. Quod autem Baronius hac occasione adjicit: *in Britannia natum Constantinum*, ex loco Panegyristæ V. C. 4. merito & recte refellit Cl. Rupertus. (*Dicitur ibi. Oriundo illustrasse Britanniam; quam vocem* Baronius statim de natiuitate arripit & contra sentientes pessime labi putat. *Sed recte ostendit Rupertus illud dici, non quod ibi natus, sed Imperator primum salutus sit, & hæc quidem certissima sunt, ut haud dubie lapsus sit Baronius, sicut & in illo hallu. inatur, dum putat Helenam esse in Britannia natam alicujus Reguli filiam. Hæc enim sunt commenta Monachorum, qui barbaris temporibus historici erant, & id querebant, ut suis majorem lucem circumponerent. Liberos ex posteriori matrimonio Constantius genuit sex, ex priori unicum Constantinum M.) De Patria Constantini Naifo, Daciæ mediterraneæ oppido, idoneis testibus idem Rupertus rem confecit. (*Disputatur de solo natali Constantini à Livineo, qui satis eruditæ notas scripsit ad Panegyristas, & Lipsio de magnitudine Urbis Romæ, qui Tharsi Bitbyniæ natum putat.*) Constantini Imperatoris jam facti imago, Romæ ostentata, invidiam MAXENTII excivit, qui fuit Maximiani Herculei filius supposititijs. Is adiutoribus usus Marcelliano & Marcello tribunis militum, ac Luciano, tum prætorianis militibus, pactus ingentia præmia, imperatorium solium invasit, interfecto Abellio urbis Præfecto Quæ re cognita MAXIMIANUS GALERIUS SEVERUM Cæsarem mittit adversus Maxentium, sed ille à Maxentio victus Ravennam compellitur, Tum MAXIMIANUS HERCULEUS (privata jam conditione agens) fide data deceptum Severum elicit Romam, qui in itinere dispositis à Maxentio insidiis, laqueo est necatus. CAJUS GALERIUS VALERIUS MAXIMIANUS ulturus Severi necem ex oriente in Italiam advectus, cum omnia sibi adversa reperisset, retro vertit iter. Hoc est illud tempus, quo MAXIMIANUS HERCULEUS Diocletianum Carnuti gentem convenit, atq; ut resumptum imperium à juvenum furoribus vindicaret, persuadere ei frustra voluit. Ab hoc autem conatu depulso, Constantinū subdola affinitate pellexit, collocata ei FAUSTA filia, usus ejus opera ad-*

A 2

versus

4
 sus Galerium Valerium Maximianum & Maxentium. At e. Galerius Valerius
 Maximianus LICINIUM Casarem creat & inter hac consilia pestilenti vul-
 nere, ut habet Victor, exstinguitur, sive postquam per annos X. omni genere
 hominum provincias exhaustisset, putrescente in rorsus pectore & vitalibus
 dissolutis, cum ultra horrorem humana miseria vermes eructaret, Medicisq;
 jam ultra pectorem non ferentis, crebro jussu ejus occiderentur, à quodam
 Medico constantiam ex desperatione sumente increpitus iram Dei esse pœnam
 suam, atq; ita à Medicis non posse curari, edictis late missis, Christianos de
 exiliis revocavit. Ipse autem cruciatus nos sustinens, vim vitæ suæ attulit,
 ut est in *hist. Miscell.* L. XI. c. 5, ubi & descriptio ejus plenior. Licinius ergo
 jam tum, ut Victor loquitur, Imperator & Augustus creatus à Galerio,
 imperium sibi vendicat. Maximianus autem Hercules interea, cum
 Maxentio imperium eripere nequicquam tentasset, in Constantinum
 Generum verius, quem & antea committere cum Maxentio cupiebat, fi-
 liam Faustam Marito quam Patri fideliores expertus est; cum enim Con-
 stantino marito ea insidias patefecisset, Hercules desperatione rerum
 jam æger apud Tarsum morbo exstinguitur. Ita Zosimus; at *Historia*
Miscell. L. XI. c. 4 plenius, „Herculeus ad Gallias profectus est dolo compo-
 „sito, tanquam à filio esset expulsus, ut Constantino Genero jungeretur;
 „moliens tamen Constantinum reperta occasione interficere, qui in Galli-
 „is & militum & provincialium ingenti jam favore regnabat, cæsis Francis,
 „atq; Alemannis, captisq; eorum Regibus, quos etiam bestiis, cum magni-
 „ficum spectaculum muneris parasset, objecit. Detectis igitur insidiis per-
 „Faustam filiam, quæ dolum viro denunciaverat, profugit Hercules, Mas-
 „siliæq; à Constantino oppressus, (ex ea enim navigare ad filium præpara-
 „bat;) à Constantino captus pœnas dedit, mortis genere postremo fractis,
 „laqueo cervicibus, &c. Sequitur ejus descriptio in *Hist. Miscell.* (in qua
 vocatur etiam *Stolidus*, quæ vox scriptoribus hujus avi notat
 ferocem, arrogantem, omnia in armis minisq; ponentem)
 MAXENTII, qui egregiè jam firmatum sibi imperium credebatur, ima-
 gines in Africam missæ à militibus repudiantur, qui mox ALEXAN-
 DRO PHRYGI, Prætorii Præfecto (Quæ dignitas tum non solum Roma
 erat.) purpuram tradunt, cui Maxentius ob non missum obsidis loco
 filium insidias struebat. Movit hæc rebellio immitem Maxentii animum,
 jam jam Constantino bellum molientem, ac itineris per Rhætum certum,
 Prætextus belli ferebatur vindicta Patris Herculei, cum quo tamen ipse
 simulta-

IV. Seculi II. Romana.

simultates gerebat, à Constantino extincti, Dalmatiæ & Illyrii opes in partibus suis numerabat, fiducia ducum & Licinii illic curantium, sed prævertendum tamen ad res Africanas videbatur, quo missus Dux Rufius Volusianus, Præfectus Prætorio, cum Zena, viro pacis bellicæ artibus claro, Alexandrum, (hominem imbellem, qui nescio quomodo officium militare nactus erat.) facile vicit & perdidit. Zosimus L. 2. Ea Maxentio sæviendi materies in dites clarosque viros, qui ut partium Alexandri fautores immani delatorum diritate vita fortunisque evolvebantur. Digna scilicet res, de qua Romæ triumpharetur, ubi itidem sævitia & libidinibus omnia polluebat, perdebatque Maxentius. Constantinus ergo, cui causa armorum, ad tutelam sui sumendorum, jam ante suppetebat, nunc etiam Reipublicæ succurrendum ratus, coacto 90000. equitum exercitu per Alpes in Italiam contendit. At Maxentio 170000. pedester, 18000. equestris exercitus erat. Collatis apud Romam signis, cum fuso exercitu Maxentius fugeret, ruina pontis in Tiberi cum multis aliis periit (*Hinc est, cur Scriptores Christiani dicant, hunc percussorem pena Pharaonis interijisse.*) Hist. Misc. XI. 6. ita exsequitur: Interea Respublica cum à IV. Imperatoribus tenebatur, Constantino, Maxentio, filijs Augustorum, Licinio, Maximino, novis hominibus. Quinto tum imperij sui anno Constantinus bellum adversus Maxentium civile commovit, pro eo, quod Senatorum & nobilium maxime matronas publicè abstrahi atque ad suam libidinem deduci imperabat, & post contaminationem viris suis reddi jubebat, non tam expleta adulterij libidine, quam immutata. Adduntur plura specimina infandæ & inhumane tyrannidis. Tum pluribus præliis fufum à Constantino Maxentium memoratur. De ultimo autem prælio sic c. 9. Cum jam Constantinus haud procul à Ponte Mulvio castra posuisset, subito Maxentius agitur in occursum & proruens urbis Romæ portis sequi se reliquum exercitum jubet, prius ipse præcurris armatus. Jusserat autem navibus ad decipulam compositis (i.e. ponte navali solubili) fluvium sterni & suppositis pontibus exequari. Tunc Constantinus crucem auream, quam formaverat, ante se jussit portare, factaque congressione superati sunt, qui circa Maxentium fuerant, plurimis ex his interemtis. Maxentius autem cum residuis fugiens, paulo superius à ponte Mulvio in pontem navigiis compositam ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratumque limo pondere thoracis corpus vix reperiunt. Multum illustrat hanc historiam Panegyri-

cus VI. Caput Maxentii circumlatum & ad permulcendam quorū Africam missum, ut quæ maxime vivus affligerat, laceratus expleret; verbis Nazarii Pan. VII. c. 32. Diferimen hujus belli occasio fuit Constantino religionem Christianam amplectendi, demonstrato sibi signo crucis, sicut ex Eusebii H. E. & vita Constantini refert Hist. Misc. XI. 7. & 8. (Eusebius scribit, se ex ore Constantini audivisse, quod jure jurando confirmaverit, crucem sibi monstratam, vocemq; auditam: ἐν τῷ ὄντι. Christum deinde sibi per somnum apparuisse. Hinc Pontificii arripiant occasionem, suam de crucis signo superstitionem stabiliendi, quod quidem in usu fuit antiquitus, ut vel ex Eppriano constat, sed tantum ut symbolum crucifixi, non ut ei quædam efficacia adscriberetur.) Ethnici Scriptores non meminerunt, nisi quod Panegyrici VI. Auditor alludit c. 3. Victoriæ præcipuum decus clementia fuit, pauculis interfectis eorum, qui è sinu Maxentii fuerant. Hac occasione Prætoriani milites cum castris castellisque suis sunt abrogati. (Quod factum an consilio prudens & eventus felix fuerit, alibi videbimus.) Celebritas Victoriæ apud Eutropium, arcus triumphalis apud Baronium, ad A. C. CCCXII. Victor, cum Licinio promissam ante Sororem in matrimonium dedisset, ad Celtas profectus est & ad Gallos; Licinius autem bello civili cum C. VALERIO GALERIO MAXIMINO contendit, primoque inferior visus, mox victor Maximinum in fugam compulit; prælium in Illyriis factum est; Unde Maximinus per Orientem in Ægyptum tendens, ad instaurandas copias Tarsu morbo periit. Ita Zosimus L. II. p. 52, recte, nisi quod MAXIMIANI nomen pro MAXIMINO corrupte positum est. (Ite apud a'ios quod vitio fortassis descriptorum: non habemus autem alium, qui hæc plenius referat, quam Zosimus, quamvis Constantino iniquus sit.) Historia Miscella L. XI. c. 10, minus accuratè: Non multo post deinceps in Oriente quoque adversus Licinium Maximinus Caesar res novas molitus, vicinum exitium fortuito apud Tarsum Ciliciæ & simplici morte prævenit. Subjicitur descriptio ejus. Miseriam mortis describit Eusebius H. E. L. IX. & I. de vita Constantini. Ita Imperium jam penes duos fuit, CONSTANTINUM & P. VALERIUM LICINIANUM LICINIUM, (ut integrum nomen habet.) Non mansura diu concordia; causas dissidii ad ambitionem & perfidiam Constantini referre non veretur Zosimus, infestus scilicet Christiano Principi, Victoris Epitome c. 41. involvit rem; Verum enim verò ut imperia difficile concordiam custodiunt, dissidium inter Licinium Constantinumq; exoritur.

Alter

Alter Victor de Caesaribus c. 41: ob diversos mores anxie triennium commigrare quivere; (minus autem recte Baronius dicit, Victorem idem dicere, quod Zosimus dicat.) unde incautius Historia Miscella L. XI. c. II. Eutropium secuta, sic describit: Verum enim vero ut imperia difficile concordiam custodiunt, Constantinus Vir ingens & omnia efficere nitens, qua animo preparasset, simul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit, quanquam necessitudo & affinitas cum eo esset. Orosius L. VII. C. 28. hoc tantum annotat: Licinius repentina rabie suscitatus, omnes Christianos à palatio suo jussit expelli. Mox bellum inter Licinium ipsum & Constantinum exerbuit. Hoc factum esse Eusebius H. E. L. IX. c. 8. & 9. tradit, cum detectis, quas clanculum sæpe struxerat, insidiis, Constantino jam apertè inimicus bellum meditaretur. Idem de insidiis in Constantinum L. I. de Vita Constantini; de causis belli L. II. apertius agit. Primum inter eos prælium ad Cibalim, oppidum Pannoniæ, (Cibalas alii vocant,) commissum describitur à Zosimo; victus Licinius, præter Sirmium in Thraciam festinat, bellum instauraturus. C. JULIUM VALENTEM autem CÆSAREM appellat; Constantinus captis Oppidis Cibali & Sirmio, Licinium persequitur & in Thracia rursus cum eo acriter pugnat; æquis manibus abcessum esse & foedus factum Zosimus testatur, sed alii victoriam Constantini & in victos clementiam memorant. Vid. Eusebius L. II. de Vita Constantini, & Baronius ad A. C. CCCXVII. (Qui putat, Zosimum ideo non memorare victoriam Constantini, ne fateri cogatur, singularem illam clementiam Constantini, Licinio secunda jam vice præstitam.) De foedere consentitur in has leges: Thracia & oriente contentus Licinius esset, Constantinus reliqua haberet; Valens Cæsar à Licinio appellatus occideretur. Quo tempore CÆSARES appellati sunt FLAVIUS JULIUS CRISPUS Constantini M. frater ex Minervia genitus, FLAVIUS CLAUDIUS CONSTANTINUS JUNIOR Constantini M. ex Fausta filius, Arelatæ natus, infantulus, & VALERIUS LIGINIANUS Licinii, Sorore Constantini M. genitus, Licinii Imperatoris filius. Interjicitur hinc Constantini M. VICTORIA ADVERSUS SAUROMATAS & Regem Raufimodum, qui interfectus est apud Zosimum L. II. p. 55. Hinc denuo bellatum est cum Licinio, nihil quietum patiente; terraq; & præsertim mari res gesta, describente imprimis Zosimo, unde Thomas Rivius in Hist. navali L. II. c. 9. repetiit. Vivus in manus Constantini venit Licinius, vivumq; servasset, sed privatum, nisi

res

res novas molienti & barbaros sollicitans occidi meruisset. (contra iniquitatem Zosimi, adde Anonymū Valeſij.) una cum M. MARTINIANO, quem post infelix praelium ad Hadrianopolin CÆSAREM appellaverat. Temporum ratio mire hic confusa, de qua memorabilis & erudita est annotatio Spondani ad A. C. CCCXLIX. §. 2. Et sic tandem summa rerum ad unum rediit, quem ita veneratur Thomas Rivius: *Salve Constantine, victorum maxime! Salve o prime Religionis Christiana vindex, hac enim tu victoria fretus, post CCCXXIV. servitutis, qua tenebatur, annos, jus ei libertatem nullo unquam seculo minuendam restituisti. (Et ita per confusiones istas Historicorum rem reduximus ad primum statum Constantini M; ideo autem diligentius ordinavimus, quia videmus plerisque, aquam haurisse, dum precipua ex Zosimo repetenda esse non animadvertierunt.)* Inter bellum cum Licinio gestum, HORMISDAS ad Constantinum veniens, benigne exceptus est, memorante uberius Zosimo L. II. p. 59. 60. Ex eo tempore quo SOLUS jam rerum CONSTANTINUS potiebatur, negari non potest, quin magna & multa peccaverit. Sed in his tradendis turbant pleraque Scriptores; summatim jactum illud: *quod decem annis praestantissimus, duodecim sequentibus laetro, decem novissimis pupillus ob immodicas profusiones nominatus sit*; ait Victor in Epirōne C. 41. qui non satis convenit cumeo, quod Hist. Miscell. habet L. V. c. 13. *Vir primo imperij tempore optimis Principibus, ultimo medijs comparandus.* Hoc tamen utrobique dicitur, imperium ejus non caruisse reprehensionibus. Sed hic plus ultra proceditur, aut citra subsistitur. Eusebius enim aequalis eorum temporum, Panegyristam potius & laudatorem Constantini agit, quam Historicum; quo exemplo & alii usque in hunc diem maluerunt uti, quam inquirendo defatigari; (unde & pro oraculo habuerunt, quae eum apud Eusebium leguntur, quae etiam nulla temporis habita ratione congesta sunt.) Ex diverso Zosimus nimis hypothesein suam tuetur, quasi religioni Christianae debeatur, quicquid malorum imperium Romanum invaluit ac dissipavit. Non tamen omnia mentitur, aut ubique rejici meretur. Est & secretior causa. Inciderunt in haec tempora magnae mutationes, quas nec Ethnici nec Christiani semper rectis oculis adspicere potuerunt. Neque contigerunt etiam Constantino scriptores magni, quos si nactus esset, inter praecipuos totius orbis Heroas haud dubie celebraretur. (Zosimus à quibusdam acerbius reprehenditur, à quibusdam vehementius laudatur: in quo observanda est Auctoris animi ac

ſco

scopus, juxta monitum Diod. Siculi, qui fuit, omnium maiorum causam
in religionem Christianam conferre. Dolendum est tamen Zosimi opera
nunquam integre esse edita; nam duos priores Libros edidit H. Stephanus,
qui plerumq; Herodoto subjunguntur, tres posteriores comparent in opere
Historicorum Gr. Sylburgiano. Vide Praxagoræ testimonium apud Pho-
tium Cod. 61. (Fuit hic Praxagoras homo quidem Ethnicus, sed doctissimus
& admiratione magnitudinis ac heroicarum virtutum in Constantino ad
scriptionem adductus, nimisq; dolendum est, opus ejus interisse, quod ma-
gna lucis instar esse poterat.) Revertemur nunc in viam. Zosimus hinc
orditur, quod singularis imperii licentiâ naturam in omnia mala præcipi-
tem Constantinus secutus sit, interfecto CRISPO filio quem CÆSAREM
dixerat, crimine incestæ cum noverca consuetudinis, tum etiam ipsa Fau-
sta uxore ferventi balneo enecta, ut Helenæ matris, Crispi mortem dolenti-
ter ferentis, animum consolaretur. *Chronicon* Eusebii ad A.C. CCCXXVI;
Crispus filius Constantini & Licinius junior Constantia Constantini Soro-
ris & Licinii filius crudelissimè interficiuntur anno Imperii sui IX. Scali-
ger legit XIX. ut ad Imperium Constantini referatur; Ubi disputatio de
VICENNALIBUS CONSTANTINI; Baronius ad Interfectores
refert, A.C. CCCXXIV. Suidas, qui Zosimū describit, in voce κρισπης (ubi
κρισπης & legitur pro κρισπης) de tempore addit: ἡμετέριον δὲ ἐστὶν μὴ μὲν
τοῦ βασιλέως ἔχει τὴν ἐν οὐκ. (Ubi sine dubio legendum: τοῦ βασιλέως ἔχει
nulla enim omnino est ratio, cur id dicatur factum post baptismum. Sum
alias codices Suidæ, cujus propterea magnum nomen est, quod nobi-
lissima αὐτοῦ ἀποστολικὰ veterum Auctorum conservavit verborum, cor-
ruptissimi. Editio Aldi valde probata est, qui vehementer in emaculando
laboravit, ex qua editio Genevensis descripta est, ad quam Æmilius Por-
tus quasdam notas adjecit. Sed nondum Scripior ille satis est sanatus,
exspectamusq; Erequirimus singularem eruditionem Bigonii, huic Scripiori
magnum futurum præsidium, collatis insuper plurimis M.S.C. codicibus.)
Victor in Caesaribus c. 41. Natu grandior (de filiis Constantini) incertum
qua causa, patris iudicio occiditur. Victor in Epi. C. 41. Fausta conjuge, ut
putant, suggerente Crispum filium necari jubet, dehinc uxorem suam Fau-
stam in balneas ardentes conjecit, ut interiret; cum eum mater Helena dolore
nimio nepotis iniretaret. Eadem habet Hist. Miscella L. XI. c. 13. nisi quod
partim ex Eutropio præmittit; Verum insolentia rerum secularium ali-

B

quantum

quantum Constantinum ex illa favorabilis animi docilitate mutavit. Primum enim necessitudines persecutus, egregium virum & bona indolis juvenem sororis filium Commodum interfecit; mox Crispum, post numerosos interfecit amicos. Paulus Orosius L. VII. c. 28: Sed inter hac latent causa, cur vindic. in gladium & destinatam in impios punitionem Constantinus Imp. etiam in proprios egit affectus; Nam Crispum filium suum & Licinium filium sororis interfecit. (Conciliari poterunt scriptores, si observetur id, quod nonnulli dicunt, Faustam innocentem Crispum apud parentem detulisse.) Joannes Antiochenus in Excerpt. Peiresc. p. 838. ὅτι καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ τὴν υἱὴν καὶ τὴν κόρη καὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ τῶν φίλων πολλὰ καὶ ἑπὶ τῶν δούλων. Propagatus est hic quoque error nominis in Eutropio Historia Miscella; Neq; enim de COMMODO hic locus est, neq; COMMODÆ pro CONSTANTIA imperitè nominatæ. In Eutropio scriptum erat: Egregium virum & bona sororis filium commodæ indolis juvenem interfecit. Hinc COMMODÆ nomen factum quasi proprium, & DOLIS pro INDOLIS. Historia Miscella insuper interpolavit: Egregium virum & bona indolis juvenem, sororis filium Commodum (non intellexerat P. Diaconus optima latinitatis phrasin, commodæ indolis homo:) interfecit. Eutropius verò peregrinum virum intellexit CRISPUM, & per Sororis filium LICINIUM, ut putat Henr. Valesius. Quod ipse quidem non suo debet ingenio, sed hausit ex Pæanio Metaphrastâ Eutropii, qui sensum magis quam verba attendens vertit: υἱὸς πρὸς ἀδελφῶν (legit Valesius recte ἀδελφίδης) πόρον ἱπποκρίτους. (Et hic Metaphrastes satis eruditus, multas quidem habet additiones & omissiones, quæ tam n. multa erudita continent. Meretur sæpe ed. editus olim à Sylburgio in opere Historicorum Græcorum Historia Augusta minorum, ut vocant.) Evagrius, qui L. III. negat hæc facta, nullo alio argumento, quam quod Eusebius taceat, merito refutat Baronius ad A.C. CCCXXIV tum horum fere auctoritate, quos diximus, tum Sidonii Apollinaris (Illud autem argumentum, quo Baronius contra Evagrius disputat, annon Eusebii Chronicon eorum meminuit, quorum ergo taceat; non est accuratum, neq; debuit Baronio excidere; annon nescivit; quanta afflicta sint Eusebio, imprimis ab Hieronymo & alijs, & pauciora omnino sunt Eusebii.) De re interim non dubitatur

dubitatur, neq; dissimulationi aut excusationi locus est. Quod autem Zosimus addit L. II. p. 61. *Expiandis his facinoribus indicio Hispani cuiusdam, cui nomen Egyptianus, Religionem Christianam demum quaesitam & susceptam, id iure merito refutat* Sozomenus, L. I. c. 5. (Non improbabili-
ter Baronius putat, hunc Hispanum fuisse Hosium Episcopum Corduba, Constantino aliàs familiarem. Eum autem hac occasione ad Christiani-
smum accessisse falsissimum est & à Zosimo confictum.) Baronius quoque hariolatur tantum, non historias memorat, cum de Baptismo Constantini hoc tempore factò, lepraque sanata, (*Qua Nicephori Callisti L. VII. C. 33. fabula est. Huius autem nullam esse auctoritatem satis constat, nisi ubi aliorum auctoritatibus fulcitur; nec meliora meretur elogia Mich. Glycas & Cedrenus, similesq; nisi quatenus sua ex aliis describunt, vel aliorum se-
pimonis iuvantur, adeò omnia eorum sunt futilia & anilibus fabulis plena.*) Acta Sylvestri sequitur, non uno nomine suspecta, quibus omnino ante-
habere debebat, historicam fidem professus, Eusebium L. IV. de Vita Con-
stantini C. 24. 61. 62. Hieronymum in Chronico Eusebiano ad A. C. CCCXL. Socratem L. II. c. 26. 39. Sozomenum L. II. c. 34. Theodoretum L. I. c. 31. Gelasium Episcopum apud Photium *cod. 88.* qui omnes testantur, proposito non quidem laudabili, sed tamen distulisse Constantinum Baptismum usq;
ad extremum vitæ. (*Hocq; argumento tanquam invito urgeri potest Baronius; cur enim illos homines præferat gravissimorum virorum aucto-
ritatibus, quibus nulla similis, nedum major opponi potest?*) Baronius frustra metuit, ne ab Ariano Episcopo, Eusebio Nicomediensi, baptizatus, Arianae impietati affinis de salute periclitetur. Bene enim & egregio can-
dore hunc metum dissolvit Spondanus ad Baronium Ad. A. C. CCCXXIV nota ad §. 18. ubi & Casauboni, aliorumque contra hanc sententiam ratio-
nes strictim eodem candore recensentur. Hinc NOVÆ URBS
CONSTANTINOPOLIS, à nomine Imperatoris dictæ, originem & occasi-
onem Zosimus inde (*valde odiose*) arcessit: quod Constantinus exe-
crationes Romanorum ob idololatriam & superstitiones extinctas ferre nequiverit. *Historia Miscella* L. XI. c. 14. sic: *Primus urbem nominis suæ ad tantum fastigium evehere molitus est, ut Roma æmulam faceret; nam cum omnia ei prosperè cederent, propriam habere voluit civitatem.* Similia habet Sozomenus L. II. c. 3. *Situs opportunitatem maxi-
mam inprimis consideratam esse, res loquitur ipsa. (Scriptores Eccle-*

fiastici memorant, opera & instrumenta fabrilia Byzantium ab avibus delata esse; Constantinum ea dere in somno vel per angelum admonitum; qui generalius loquuntur, divinitus incitatum referunt. Locus Zosimi est fere incomparabilis de Constantinopoli.) Cæterum omnium diligentissimè hanc rem scripsit Georg. Codinus, cujus παρὲκβολὰς ἐκ τῆς βιβλίου χρονικῆς πρὸς τῶν πατρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, primus edidit Georg. Doula Jani F.A. 1596 nupera editione Parisiensi inter Scriptores Byzantinos est publicatus. Contuli cum duobus MSC. & ingens supplementum reperi in Bibliotheca Serenissimæ Reginæ Sveciæ, quod ex Vaticanâ ab Luca Holstenio transmissum descripsi. Nam in Parisiensi desiderantur illa omnia. Codinus ille ait, hoc factum anno Imperii Constantini M. duodecimo, testibus numerosis adductis, Constantinus Manasses, qui vixit tempore Manu-
elis Comneni, Græcorum compilator (Sec. XII. post C.N.) in *Synopsi Historica* referens conditâ urbē, magnificū elogiū attexit, ἀλβώπλιν appellans. Vide etiam Heidmanni doctissimi & diligentissimi Viri *Europam* c. 2. a. §. 93. per inseq. qvi & de tota re, ut solet, egregiè judicat. Adjecerunt & filii Constantini multum amplificationis urbi, ita ut insequentibus Imperatoribus hæc potissimum Regia placeret. v. Zosimus L. II. p. 65. Dedicata est urbs A. C. CCCXXX. Urbis Romæ conditæ MXXCII. Gallieno & Symmacho Coss. Ab hoc tempore ignaviam Constantino Zosimus tribuit, per calumniam. Eusebianum enim *Chronicon* ad A. C. CCCXXXII, ponit: *Romani Gothos in Sarmatarum regione vicerunt.* Quod Cedrenus XXII, Constantini anno tribuit, ubi Germanos, Sauromatas, Gothos vicerit. Cujus rei mentionem etiam facit *Historia Miscella* L. XI c. 13. nulla temporis ratione habita. Sequuntur hinc quæ Zosimus in Constantino reprehendit, ut pecuniam ædificiis parum utilibus insumptam. (*Templis scilicet Christianorum; hinc ille apud Zosimum lacrymæ, hanc magnificentiam pro prodigalitate accipientem.*) Præfectos Prætorii quatuor constitutos; (*Quo facto ait enervatam esse militiam, quamvis de eo adhuc possit disputari; fatemur tamen libenter, quæ post Augustum in re militari, qui in istiusmodi provisionibus & constitutionibus incomparabilis fuit, mutata fuêrunt, parum successisse.*) Præsidia militum locis limitaneis detracta; (*Quæ verissima est reprehensio, ut frustra sint, qui eum excusare velint, ficenim excursionibus exterorum occasio & felicitas data.*) Largitiones profundas, exactiones acerbæ & vectigalia immodica. (*Nec omnia negari possumus.*

possunt. Hæc sunt, ob quæ Zosimus à multis tam vehementer reprehenditur, quæ tamen omnia neganda non sunt: solent enim & Principes optimi multum & graviter nonnunquam peccare.) Denique suscepit expeditionem adversus Saporem Persarum Regem, (Ex causa, soli Cedreno, qui id forsitan aliunde habet, notata, quæ levis fuisse videtur, magis profecta ab animo irato quam prudenti, vide & Rupertum.) & in itinere mortuus est. A.C. CCCXXXVII. U. C. MXXCIX. Feliciano & Tiberiano Coss. Laudatus est candide à Praxagora, Ethnico Scriptore apud Photium Cod. 62. Ὁ δὲ πάση ἀρετῇ καὶ καλοῦ αἵματός τε πάντι ἀντοχῇ μακρὰν πᾶντας τῆς τοῦ αὐτοῦ βασιλευσύντας ὁ βασιλεὺς κωινῶν αὐτῷ ἀπεκρύψατο: Libanius quoque, ut ut infestus nomini Christiano & invitus laudator, ut ipse in vitæ suæ descriptione fatetur, nihil tamen de tantis laudibus dissimulare potuit, in Oratione ad Constantinum & Constantem filios habita. (Quæ oratio sane memorabilis est, ad hujus temporis historiam multum pertinens.) A Christianis nota Elogia. Historia Miscella dum promiscuè omnia ex Eutropio Ethnico describit, vocat leges Constantini M. superfluas, incaute; fuerunt enim præstantissimæ, ut ostendit doctissimus JCtus Franc. Balduinus, v. Johannes Antiochenus Excerptis Peiresc. p. 838.

II. Constantinus (pergemus verbis Hist. Misc.) successores filios tres reliquit atq; unum Dalmatii fratris sui filium. Hi singuli has partes regendas habuerunt. CONSTANTINUS filius ejus primus in decennali suo (i.e. in primo decennio Constantini Patris) ejus genitor secum habere principatum super cuncta trans Alpes; Secundum CONSTANTIUM in vicennali suo in Oriente constituit à freto Propontidis in Asiam ad usq; Orientem. CONSTANTEM vero juniorem in tricennalibus suis in Illyricum Italiamq; & Africam ordinavit. Hoc Consiliū Libanius μάλιστ' φιλοσοφικῶς oratione supra laudata extollit. (Causas hujus consilii dicit (1) fuisse, ut Cæsares maturè assuescerent negotiis, ab otio revocati; (2.) Ut ingenia eorū rectius nosci possent, si à domesticis & adulatoribus essent remoti; (3) Ut vicus firmaret domum suam, eamq; venerabilem redderet.) Sequitur: DELMATIUM (qui Cæsar appellatus est A.C. CCCXXXV. U. C. MXXCVII. Constantino & Albino Coss.) in Thraciam Macedoniamq; & Achaiam, HANNIBALIANUM (Flavius Claudius Hannibalianus Ponti, Cappadociæ Armeniæ minoris Rex à Constantino factus erat.) Dalmatii Cæsaris consanguineum, in nationes circiter socias. Addendus Zosimus L. II. p. 68. 69.

B 3

qui

qui & Constantium à savitia auspicatum esse imperium refert, interfecto Constantio Patruo, Delmatio Cæsare, Optato Patritio, Ablabio Præfecto Prætorii & Hannibaliano. (Nam Calocærus in Cypre res novas moliens ante mortem Constantini M. occisus est. v. Chronicon Eusebii ad A. C. CCCXXXVI.) Adde Euseb. Chron. quod A. C. CCCXXXIX. Ablabius præfectus prætorio & multi nobilium occisi; Dalmatius Cæsar, quem pater Constantinus consortem regni reliquerat filiis, factione Constantii Patruelis & tumultu militari, anno imperii sui tercio interimitur. Cum autem de partitione imperii dissiderent Constantinus & Constans circa Africam & Italiam, Constans callide dissimulata per triennium inimicitia, illud tempus expectavit, quo frater Constantinus fidam sibi provinciam intraret; tum missi milites, specie ferendi Constantio ad bellum Persicum auxilii, insidiis, ut iusserant, Constantinum sustulerunt. Ita Zosimus, Chronicon Eusebii ad A. C. CCCXLI: Constantinus bellum fratri inferens juxta Aquilejam Alsa occiditur; rectiore calculo refertur ad annum C. CCCXL. Acindino & Proculo Coss. Victoris Epitome c. 41. ita: Interim ob Italia Africaque jus dissentire statim Constantinus & Constans coeperunt. Constantinus latrocinii spe, dum incautus fadeg, temulentus in aliena irrui, obruncatus est, projectusque in fluvium, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileja. Historia Miscella L. XI. C. 17. Constantinus dum nititur partes junioris fratris invadere, bellum contra eum commovit & dum inconsultius apud Aquilejam prælium aggressus est, à Constantis ducibus interfectus est & in fluvium projectus, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileja, Consulari Acyndini & Proculi. Orosius L. VII. c. 29. Constantinus dum, Constantem fratrem bello insectatur, incauta petulantia periculis se offerens, à Ducibus ejus occisus est. Videmus dissensum in causa belli assignanda huic vel illi. Rufinus L. X. c. 16. Constantino fratre non longe ab Aquileja apud Alsam fluvium à militibus interfecto, Constans utriusque Germanus occidentem satis industriè gubernabat. (Reliqui Scriptores non assentiuntur hic Rufino, quos jam produximus; sed Scriptores Ecclesiastici plerique Constanti sunt equiores quam Constantino, causa parum perspecta; fortasse Constanti aliquando quippiam paravit, ex quo offensam apud eos contraxit. Ceteri omnes dicunt, Constantem fuisse hominem crudelem.) His diversa Zosimus tradit, quod interfecto fratre intolerabili tyrannide omnes sibi subiectos in extrema mala præcipitaverit, donec militibus prætorianis ægè ferentibus, hominem neglecto imperio nihil aliud quam venatui

matui invigilantem Augustoduni MAGNENTIUS, qui Jovianis & Herculeanis militibus præerat, adjutore Marcellino ærarii præfecto Imp. salutat, Garsonem misit, qui Constantem apud oppidum Helena natus, prope Pyrenæum jugum interemit. Joan. Antiochenus in *Excerpt. Petresc.* p. 838. de utraque sententia aliquid sumit; *ἡγεμονίας ὁρῶς* (aliquamdiu bene administravit imperium) πὲρ δὲ πλοῦτατον ἀπὸ πρὸς τῶν βασιλέων καὶ φίλων ομιλίας ἐκ ὑγίαι-
νύσας *ῥεῶμεν* (ὡς βαρύνεται κατηνέχτη μνηνεκτῆματα. δὲ ἂν δὴ φορπὴς τοῖς τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τοῖς, καὶ ἂν ὡς θυμὸς τοῖς στρατιώταις ἦν). Bellicis tamen laudibus præstitisse subjicit. Respicit, puto, ad victoriam de Francis, Idatio memoratam, & Britannicam expeditionem. Zosimi narrationi de morte Constantis congruit in omnibus Victoris Epitome c. 41. *Chronicon Eusebii*, ad A. C. CCCLI. Magnentio apud Augustodunum arripiente imperium, Constans haud longe ab Hispania anno ætatis sue tricesimo, imperij sui tercio decimo, in castris, cui Helene nomen est, (hodie Elna) interficitur. Putant quidam hoc factum A. C. CCCXLIX. melior Chronologia ponit CCCL. Sergio & Nigriano Coss. (Duplex est modus citandi *Chronicon Eusebii*, unus ad numeros in margine positos, hicq; observatur in scrupulis Chronologicis, alter ad Anno Christi, quamvis ratio temporis non semper congruat; plerumq; enim vel annus antevertitur vel erius ponitur.)

III. MAGNENTIUS fratres suos DECENTIUM & DESIDERIUM CÆSARES dixit, sicut ex nummis constat. Hac re comperta VETRANIO (VEIERANIONEM Valesius mavult scribere Pannonicis Exercitibus præfectus, & ipse nomen & insignia imperii capit. Et FL. POPILIUS NEOTIANUS, Sorore Constantii Eutropia genitus, Romæ imperium arripit, à Marcellino, quem Magnentius miserat, paulo post, i. e. XXIX. die, ut habet *Historia Miscella*, interfectus. Caput ejus pilo per urbem circumlatum est, gravissimæq; proscriptiones & nobiliū cædes fuerunt. *Historia Misc.* L. XI c. 21.

IV. CONSTANTIUS bello Persico fatigabatur, inde ab initio imperij, quo Sapor Rex Persarum Nisibin obsederat vastata Mesopotamia. Vid. *Chronicon Eusebii* ad A. C. CCCXXXIX & CCCXLIX & de tribus Nisibis obsidionibus Petavius in notis ad Juliani Orationem I. p. 27. & seqq. (Qua in re Petavius memorabilem posuit operam & insignem laudem promeritus est, cum nemo id ante eum tentarit, quod ipse satis feliciter

feliciter præstitit, de iteratis nimirum Nisibis obsidionibus; nam & apud Zosimum & apud alios omnia sunt confusa.) Sed audita tamen Magnentii & Vetranionis rebellione, adversus hos sumpturus expeditionem Vetranionem, in callidum hominem, dolo pellicit, atque ad privatam sortem redigit; in Magnentium cum exercitu ivit, Constituto prius Cæsare FI. CONSTANTIO GALLO, Constantii Chlorig Nepote, seu ut Persicum bellum ei committeret, seu ut occasionem saviendi in propinquum reperiret, ut putat Zosimus. Additur pignus amicitiae, matrimonium Constantiae Sororis, quam Gallo despondet. Apud Marsam Pannoniae oppidum, cum propinquassent sibi exercitus Constantius primo in insidias protractus, cladem accipit; sed victor Magnentius non satis consilii ad res suas stabiliendas habuit, itaque tentatis variè factionibus ingenti prælio iterum ad Marsam debellatus, cum spem resurgendi amisisset, sua manu interiit, cum tribus annis & 6. mensibus imperium raptum tenuisset. (*Vix unquam tantum sanguinis Romani est effusum, quam in hoc prælio. Motus igitur Constantius cogitans robur omne exercituum interire, inter ipsum certamen legatos de componenda pace ad Magnentium misit, sed tantus ardor erat dimicantium, ut nec pausam nox faceret, duobus enim diebus & duabus noctibus præliatum est, putantque exhaustas esse tum vires militum Romanorum, quibz aliàs externi hostes arcebantur.*) Fuit hic Constantius infausus bellator & cum vicisset cruentus. Hæc Zosimus fusè. Victoris Epitome c. 42. longe aliter, ut & Historia Miscella L. XI. c. 22. Chronologiam ex his ordinat Hadrianus Valesius A. C. CCCLI. Magnentius ad Mursiam acie vincitur à Constantino Augusto; Constantius Gallus ab eodem Cæsar creatur. A. C. CCCLII. Magnentius ad Longarum vincitur, Apud Ticinum vincit, CCCLIII. Magnentius victus Lugduni gladio se transfigit. Decentius Cæsar, ejus frater, se suspendit. Hanc victoriam superbiæ majoris causam Constantio fuisse tradit Zosimus L. II. indeque Galli Cæsaris cædem fraude adulatorum patratam ostendit. Neq; potest negari, mirè præceps ac pravum fuisse ingenium Constantii. Sed nihil melius aut moderatius in Gallo, cujus immanitate & sævitia Constantium denique ad tristiora consilia descendisse, tum cæteri memorant, tum præsertim Ammianus Marcellinus L. 14. fide inprimis dignus scriptor. (*Dici non potest, quam sit gravis, nisi quando persuasione Ethnica abripitur.*) Cujus liber indicatus ferè commemorandis vitiis absumitur. Contra hunc & alios consensu eadem tradentes, minimè audiendus est

est Julianus, qui & ipse fratris vitia negare non potest in Epist. ad S. P. Q. Athenienses. Sed culpam transferre conatur in educationem Constantii. Adjectas necesse amicorum Galli, variamque delatorum opera perpetratam scuritiam exsequitur Ammianus Marcellinus L. XV. à principio ad c. 6. (*Quo loco Ammianus vivis coloribus depingit dritatem delatoriam; non est in tota Antiquitate Græca & Latina auctor, qui hoc ægè describit atq; Tacitus & Marcellinus.*) Qualibus calumniatorum sceleribus etiam FLAVIUS SYLVANUS, Gallis tuendis impositus, Boniti Franci filius, ad extrema impulsus consilia, purpuram & nomen Imperatoris sumit, sed mox ab Emisariis Constantii interimitur; v. Ammianus Marcellinus L. XV. à c. 8. usq; ad 15. Rursus hæc nova occasio sciendi Constantio fuit, sicut describitur in seq. c. 16. usq; ad cap. 19. Victoris Epitome c. 42. Sylvanus Imp. effectus die Imperii XXIX. perimitur. Annus est Christi CCCLV. Arbesione & Lolliano Coss. Quo eodem Julianus Cæsar fit, Constantius enim post necem Galli à Pannonia profectus in Italiam, cum reputaret, Romanum Imperium ad Rhenum quidem Francis, Alemannis, Saxonibus lacerari, apud Pannoniam & Mysiam Qyados & Sarmatas grassari, neq; in oriente à Persarum armis requiem dari, vix audebat tamen confortem imperii adsciscere, ambitione & suspitione anxius. Æstuantem Eusebia conjux, singularis exempli, multæ eruditionis & virtutis foemina, aggressa est, ut Fl. Claud. Julianum, Galli Cæsaris fratrem, rebus transalpinis imponeret, fluxis deditum studiis, neq; ingenio acrem, cujus vel prospera Constantio tribuerentur sine controversia, vel adversa ipsi in exitum verterent. Ita Athenis evocatus nomen Cæsaris & Helenam Constantii uxorem in matrimonium accipit, non item Imperium nationum transAlpes, quod primum Marcello & Salustio mandatum, ita ut Julianus nihil præter nomen illuc afferret, donec annitente Eusebia rebus ipsis gerendis est præfectus. Factum hoc ait Zosimus (ex cujus libri III. principio hætenus ista petuntur) Qyadis & Sarmatis coercitis, cum ad Persicum bellum Constantius rediret. Ammianus consilium de Juliano Cæsare eligendo ab adulato-ribus aulicis impugnatum, sed à Regina propugnatum & ad exitum perductum, commemorat, tum Constantii Orationem ad milites; ipsumque Julianum, injectam purpuram, consummatum matrimonium & paratam profectionem describit L. XV. c. 19. 20. 21. 22. *Historia autem Miscella* L. XI. c. 24. 25. 26. Juliani originem & educationem ac studia hæc occasione suscepta dignitatis Cæsareæ describit. Zosimus L. III. edit. Sylburg. p. 703, unde historia ejus petenda sit, declarat. Nominat enim συγγραφείας & ποιητῶν πολυσίχας βιβλας,

C

βιβλας,

βίβλος, tum ipsius Juliani λόγος καὶ ὑποθέσεις plenam habere rerum gestarum expositionem autumat. Ipse paucæ & ab aliis prætermissa ferè pollicetur. Hoc loco Zosimi adductus Martinus Morentinus Navarrus, ex ipsius Juliani Scriptis, tum Ammiano Marcellino, vitam Juliani composuit, quæ præmissa est editioni Julianæ Petavianæ, antea seorsim edita, v. Libanii scripta tom. II. præsertim. His nos imprimis decet addere præter Historicos Ecclesiasticos, Gregorii Nazianzeni λόγος καὶ ὑποθέσεις seu *inveſtigas in Julianum*, quæ sunt Orat. 3. & 4. (*Neg. dubitandum est de auctoritate & fide Viri gravissimi & ab omni mendacio alienissimi, qui omnia de Juliano habuit cognitissima, cujus etiam lineamenta, mores, ingenium Athenis fuerat antea contemplatus, adeoque omnem curam intendit, ut ingenium hominis, in quo nihil sinceri fuit, quippe artifice dissimulandi peritissimo, penitus pernosceret.*) Atque ita apparebit, Petrum Cunæum in præfatione Satyris præmissa, nihil habuisse causæ, cur Christianos calumniæ nomine infamaret atque Julianum nimis laudibus efferret, Dionysium autem Petavium meritò se ei opposuisse, præfatione operibus Juliani præmissa. Sicut enim ingenii & doctrinæ plenam laudem ei nemo derogaverit, ita in cæteris ultra merita non est evehendus. Militarem quoque gloriam non ademere ei, quamvis dubiam ipsi hic palmam faciat doctissimus Rupertus *observat. ad Hist. Univers. p. 437. (Dixim tamen potius, maximos quoque, etiam Duces interdum errasse.)* Cæterum Constantio in Persas profecto, JULIANUS apud Celtas militarem disciplinam ante omnia eorrexerat & restituit. Quæ autem in partibus Gallicis atque Germanicis gesserit, postea in rebus EXTERNIS attingemus. Constantius interea obeliscum ex Ægypto translatus Romæ erigit curiosius describente Ammiano L. XVII. c. 6. 7. 8. 9. Tum Sapor Persarum Rex superbas literas ad Constantium scribens (intellexerat enim ex Ducibus Constantii ipsum pacis cupidum esse) Mesopotamiam & Armeniam reposcit; quam conditionem pacis licet repudiarit Constantius, legati tamen missi, qui arte morarentur Saporis apparatus. Ammianus L. XVII. c. 10. 11. 12. Subinde Sarmatas & Quados tumultuantes apud Pannonias Mosasque Constantius devincit, memorante Ammiano L. 17. c. 23. & seq. usque ad finem libri. Hinc SARMATICI cognomen (cap. 24.) sed Persarum bellum recruduit, frustra iterum pace tentata, describente Ammiano L. XIX. Hinc SARMATICI cognomen C. 32. secundo delatum & triumphalis pompa G. 34. sed Persarum bellum recanduit, frustra iterum pace tentata. Describit illud Ammianus L. XIX. Tum oblecta & excisa Amida urbs, cui obsidioni Ammianus interfuit, eamque describit

scribit L. XIX. feretoto. (*Hæc obsidio est inter celeberrimas, quæ orbe toto acciderunt, cum quod obsessi acerrimè resisterent, tam obsidentes vehentissime eam oppugnarent.*) Bezabde subinde capta, quàm frustra recuperare Constantius nitebatur; (Ammianus L. XX. c. 15. & seqv.) ærumnosam perpessus ætatem & atrocem diuque desendam: *Evenerat enim hoc quasi fatali constellatione, (sunt verba Ammiani L. XX. c. 34.) ita regente diversos eventus, ut ipsum Constantium dimicantem cum Persis fortuna semper sequeretur afflictior. Unde vincere saltem per duces optabat, quod aliquoties meminimus conigisse.* Ad hoc bellum Persicum gerendum quasdam copias à Juliano acciverat Constantius, eam rem obtentui sumpsit Julianus, successibus Francicis jam inflatus, ut AUGUSTUM se Parisiis, ubi hiemabat, militari conspiratione appellari pateretur, in animū induxit A. C. CCCLX. Simulavit & metum à Constantio, ut magis concupisceret; cumque per legatos Constantio, ut ratum haberet, frustra persuadere tentasset, aperta rebellione adversus ipsum accingitur, (*Hæc series rerum; V. Zonaras T. III. pag. edit. Wolff. 18. Ammianus L. XX. c. 5. usq. ad c. 13. & L. XXI. à principio usq. ad caput XI.*) & expeditionem sumit, literis in Constantium apud Senatum invehitur, Ammianus c. 14. seqq. Constantius bellum contra Julianum prævertendum ratus, in principio expeditionis exstingvitur Mopsucrenis, A. C. CCCLXI. Imperii viteque quadragesimo & mensibus paucis. Ammianus L. XXI. C. 29. qvi & sequentibus capitibus usque ad finem libri Constantium describit, enumeratis bonis malisque, ratione regiminis, habitu corporis &c. (*Hoc unum est præcipuum in Ammiano, quod adeò curiosè vitæ Principum describit, eorumq. elogium, sumendo vocabulum ex usu antiquo, non hodierno, quod non est laudatio solum, sed totius vitæ virtutum & vitiorum descriptio, quam prolixè adeò offert, ut nullus historicorum id prolixius & sepius faciat.*) addatur Zonaras T. III. p. 19. & 20.

V. JULIANUS jam solus imperio potitus, Principatum novum ordinat, correctis plerisque, quorum infamia aula Constantii invidia flagrabat, quod exponit Ammianus L. XXII. parte priori. Inde sequenti parte apparatus expeditionis Persicæ describitur, ut & partim L. XXIII. ubi & iter exercitus, abunde Zosimo descriptum L. III. Res autem ea expeditione gestæ L. XXIV. memorantur; vulnus ejus & mors L. XXV. C. 9. 10. 11. Incidit mors illa in A. C. CCCLXIII. Ipso Juliano IV. & Sallustio Coss. cum Caesar fuisset VI. annis Augustus II. seu potius 1½ & uno mense, ac vixisset Ann. XXXI. Vulneris incertus auctor, quod & divinitus illatum crediderunt; ipse certe profluentem

fanguinem manu exceptum in aërem sparsisse fertur, cum dicto: *κρυβέσθης* *Ναζωρεῦς*; v. Zonaras T. III. p. 23. Socrates mortem ejus refert L. III. c. 21. (*Qui modeste & egregie, ut interdum solet, judicat ita, à quocumque vulnus illud fuerit, certum esse, quod manus à Deo fuerit directæ.*) Theodoreti narratio eximia est L. III. c. 25. Ubi & illud infame dictum *ὡς ἡμεῖς* *παράδοξα*. (*Ita Christum blasphemò ore vocabat, sicut & Christianos GALILÆOS, quos, si bellum Persicum feliciter perfecisset, aggressurus fuerat, ut sæpe inter suos referebat.*) Leonclavius quidem nimis honorificè sentit de Juliano in apologetico pro Zosimo, sed ut appareat, nihil sinceri fuisse in ejus virtutibus, adducam testimonia ipsorum Ethnicorum, imprimis Marcellini, qui alias magnus ejus fautor est. Et Ammianus quidem Ursuli cædem à Juliano factam, impurgabile crimen vocat L. XXII. C. 4.; insidias & propositum ferendæ inter Christianos discordiæ notat L. XXII. C. 7.; per ostentationem intemperstiam nimis caprator inanis gloria vocatur L. XXII. C. 9.; prosperis elatior describitur, qui ultra homines jam spiraverit L. XXII. C. 21; in jure dicendo illud amarum & notabile refertur, quod agrè sub eo à Curialibus quisquam appetitus, æquum obtinuerit L. XXII. C. 23. illud autem inclemens (iterum verba Ammiani) obruendum perpetuo silentio, quod arcebat docere Magi. Hos, Rhetoricos & Grammaticos, ritus Christiani cultores; (Sunt inter Christianos, qui putant editum eo pertinuisse, ne quis ex Christianis esset Doctor, & fateor hoc ipsum apud Julianum legi, sed si hoc tantum fuisset, Ammianus non adeò exclamasset: verùm editum volebat, ne Christiani discipuli admitterentur, quod aptissime habemus ex Ammiano, æquali horum temporum & qui Juliani aliàs maximus est laudator.) Et præcesserat de Jurisdictione: quod quadam suo ageret, non legum arbitrio, erratisque aliquot es obnubilaret, gloriarum multiplies cursus L. XXII. C. 26. Augebantur & ceremoniarum ritus immodice, cum impensarum magnitudine antehac inusitata & gravi, & quæ sequuntur L. XXII. C. 30. Hierosolymitanum templum instaurare sumptibus cogitabat immodicis, sed metuendi globi flammarum, crebris assultibus irrumpentes, fecere lo. um aliquoties exustis operatoribus inaccessum L. XXIII. C. 1. v. Zonaras T. III. p. 22. Quomodo homo superstitionibus divinatoriis & Magiæ deditus delusus sit, exsequitur L. XXIII. C. 12, 13. Quam temerè classem, cum non oporteret, aboleverit incendio, dissuadentibus omnibus, exponit L. XXIV. c. 25. & 26. Repetit quædam de his, ubi vitia exequitur L. XXV. C. 15. Ubi & letius ingenium, linguam fusiores & raro silentem ei tribuit: Superstitiosum magis (propter Magiam)

Magiam) quam sacrorum legitimum observatorem notans; vulgi plausibus
 latum, laudum etiam ex minimis rebus intemperantem appetitorem. Zo-
 simus uti res gestas fufius exsequitur, ita cætera passim perstringit. Ex Am-
 miano autem plura attuli, ut vel Ethnici hominis testimonio constaret, non
 sinceram fuisse, quæ in eo jactantur, laudes, & possunt hæc certè Christianos,
 ejus laudatores nimios, pudefacere. Vide omnino etiam Ruperto notata,
 & Socratem L.III.c.22. De propositis consiliis, molitionibusque ejus ad-
 versus Christianos, infra agetur.

VI. Deliberatum hinc, rebus in arcto positis, de Imperatore, elec-
 tusque communi suffragio FLAVIUS JOVIANUS, Varroni, domestico-
 rum Comitum, filius, Christianæ Religionis addictus, & ob id Juliano invisus
 quem & cingulum ponere jussit, postea tamen apud numeros retinuit, quia
 ejus opera in bello multum utebatur. Socrates L.III.c.22. Hic pacem fecit,
 quam tota digressione funestam ostendit Zosimus L.III. & Ammianus Mar-
 cellinus L.XXV.c.24. & 31. qui tamen cum Zosimo fatetur, ex omni latere cir-
 cumfusus hostes, L.XXV.C.27. itemque obstinationem Persarum c.21. qui
 diuturnis motibus Romanos excruciauerint, flagitante exercitu immode-
 stè, dari sibi copiam transeundi Tigridis. Et considerentur præsertim illa
 C.22. & 23. Hæc inter cùm neg, ponte compaginari undæ torrentes, & assump-
 ptis omnibus, quæ mandari poterant, utilibus, exacto miserabiliter biduo fure-
 bat inedia iraq; percitus miles, ferro properans, quam fame, ignavissimo
 mortis genere absumi. Erat tamen pro nobis æternum Dei cælestis numen &c.
 Subjicit quidem errorem Joviani, IV. diebus morantis pacificationis causa,
 sed qui facile excusari potest, (imprimis ob momenta, quæ modo ex ipso
 Ammiano sunt allata.) ut verum maneat & rectum judicium Socratis, omnem
 rei malè gestæ culpam in Julianum referentis (qui naves exusserat, ut per
 aquam magni illius fluvii irajici non possent) & de pace ita pronuntiatis L.III.
 C.22 *ἀφ' ὧν δὴ οὐκ ἔστιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡντιμότης ἡντιμότης, ὅτι οὐκ ἔστιν*
δὲ τὸ νῆαυ ἐν ἀνὰ γῆρας. Quod enim Ammianus, L.XXV.C.31. putat, in
 extremis casibus, istarum dedecore facta fœdera, postquam partes verbis
 juravere conceptis, repetitione bellorum illico dissoluta, id valdè Populorum
 & gentili quam Christiano homine dignius est. Licuerit hoc Ammiano,
 quod non licuit Joviano, qui Christianæ religionis more juris jurandi san-
 ctitatem metiebatur. (Tradiderat Jovianus inter alias urbes & castella Persis
 etiam Nisibin, quo cum pervenisset, cives ingressi rogarunt Imperatorem, ne
 ipsos in potestatem Persarum daret, propriis viribus sese urbem defensuros,

cum autem id recusasse memorant, obtenta pactione jure jurando firmata.) Quomodo res firmando Imperio composuerit Jovianus, legas licet apud Ammianum L. XXV. C. 27. & seqq. Quamquam Zosimus dicat, ostensum spatio tantum tenenti imperium, integrum non fuisse, in Republica aliquid, ut opo fuit, constituere; διατείναι δὲ τὸν χρόνον περὶ τῶν πραγμάτων ἐς τὸ διορ δοῦν δὲ τὸν. L. III. extremo Idem, qui à vituperatione ejus magis abstinet Ammiano, cui scilicet placere non potuit, qui Juliano fuisset invisus; ad extremum tamen, cum repentina morte apud Dadustanam. A. C. CCCLXIV. Joviano Augusto & Varreniano Nobilissimo Goss. extinctum refert, laudes ejus detractat, adeoque iis contradicit, quæ Johannes Antiochenus (homo exigui judicii, qui omnia promiscuè, in quæ incidit, describit,) nescio unde, incautissime descripsit in *Excerptis Peregr.* p. 845. ubi & illud falso refertur, eum redeuntem ex hostico Nisibin ingressum, quod factum esse negant Ammianus & Zosimus. Adde *Historiam Miscellam* L. XI. c. ultimo. Præter Ammianum ex recentioribus imperitiis & ignaviæ Joviani flagellat Levenclavius, per quam res Romana periisset; adduxi igitur hæc ex Zosimo præsertim, ut rursus in pudorem darentur Christiani, quando Ethnici ea afferunt, quæ pro excusando Joviano faciunt. Zosimus deplorat infelicitatem eorum temporum & dicit quidem, nullam turpiorem pacem unquam factam esse, multis exemplis adductis, culpam autem in Jovianum plane non confert, ut omninò cœcus sit Levenclavius, qui ipso Zosimo durior & inclementior est in ea re, quæ ad defensionem Zosimi non indignisset.

VII. Exercitus mortuo Joviano Nicæam profectus, post interregnum X. dierum, cum Sallustius Præt. Præfectus & sibi & filio delatum imperium recusasset, elegit FLAVIUM VALENTINIANUM, Cibali, Pannoniæ oppido, oriundum, qui annos imperavit XII. minus diebus C. ut habet *Victoris Epitome* c. 45. *Historia Miscella* L. XII. c. 8. anno imperii XI. dicit obiisse; Zosimus L. IV. duodecimum annum attigisse; Zonaras XI. annos ei tribuit; Socrates L. IV. c. 31. *δεκατρί ἐτη*. Incidit mors ejus in A. C. CCCLXXV. post Consulatum Gratiani tertium, & Equitii. Res ejus hac serie à Zosimo. L. IV. narrantur: *consortem imperii ascivit Fratrem VALENTEM; constituuntur & mutantur imperia; (h. e. Duces militares, à Juliano præfecti, Christianis invisi.) & Magistratus. Valenti oriens ad Egyptum usq., Bitynia ac Thracia permittuntur; Valentinianus sortitur Illyricum, Italiam, Transalpinas nationes, Hispaniam, Britanniam, Africam. Legibus & moribus consuluit Respubl. Valentinianus. Adversus Germanos tumultuantes fortiter rem gerit. Gratianum filium Aug. creat & consortem imperii assumis*

assumit A.C. CGCLXVII. Lupicino & Jovino Coss. In Africa rebellat FIRMUS & Imperatorium nomen sumit, adversus quem missæ ex Pannonia & Mæsia copiae, occasionem patefaciunt Sarmatis & Quadis, invadendi provincias. Sed in Mæsia quidem à Theodosio postea Imperatore fortiter repulsi sunt. In Pannoniam ipse Valentinianus contendit, ibique fluxu sanguinis repentino exanimatur. Uberius omnia Ammianus exsequitur libris XXVI. — XXX. Confer Johannem Antiochenum in *Excerptis Perese* p. 846.

IIIX. Longius aberat Gratianus & Valens, igitur Merobaudes & Equitius Duces Exercitus Fl. VALENTINIANUM, Valentiniani Imperatoris filium, natu minorem, (ita Zosimus) purpura Imperatoria ornant, eique Italiam, Illyrios, Africam attribuant; Gratiano autem assignantur Celticæ nationes & Hispania ac Britannia. vid. Rupertum p. 448, qui hunc Valentinianum à Valentiniano fratre natu majore & alio Valentiniano Consule diligenter distinguit. (Et in eo memorabile diligentia sue specimen edidit solus Henricus Valesius, qui primus Valentinianos tres distinxit in doctissimis ad Ammianum notis, & ex eo Rupertus.) Quadrimus fuit, cum Imperator fieret, imperavitque cum Valente & Gratiano primum, inde cum Theodosio & Arcadio XVI. annos & menses fere 6.; occisus apud Viennam perfidia Arbogastis A.C. CCCXCIII. Arcadio II. & Rufino Coss. Patri dissimilis & Arrianorum fautor. (Unde etiam Duces ei subvenire noluerunt, dicentes se cum nolle defendere, qui à vera & paterna religione defecerit.)

IX. VALENTEM quoque bella Persica & Scythica, tum alia turbæ ac rebelliones exercuerunt undique & ad extremum oppresserunt. Insurrexit contra eum PROCOPIUS & postea MARCELLUS; ille intra IIX. mensē arreptæ Tyrannidis oppressus, hic mox circumventus. v. Ammianus Marcellinus L. XXVI. Zosimus L. IV. Savus in Christianos, quibus Arrianorum sævitiam immittebat, sicut infra dicitur. Mortem & elogium ejus habes, cum A.C. CCCLXXVII. imperasset annos XIII. apud Ammianum L. XXXI. c. 38. & seqq. cujus historia hic finitur. Adde Petavium in *Rationario Temporum* P. I. L. VI. c. 6. & *Historiam Miscellam* L. XII. à c. 10. usq; ad c. 18.

X. Valente mortuo, Gratianus Fl. THEODOSIUM, (postea cognomento MAGNI honoratum) patre Theodosio Hispano, fortissimo Viro, (de quo Pacatus *Panegyrico* XII. G. f.) à Valente interfecto, genitum, ex Hispania accitum, in consortium Imperii adscivit apud Syrmium, Gothis tum maximè Thraciam & alia loca Rom. Imperii vastantibus. Factum hoc A.C. CCCLXXIX. Ansonis & Olybrio Coss. v. Victoris Epitome c. 47. ubi cap.

cap. seq. 48. Theodosium hunc magnum cum minore confundit & sic tamen etiam errat circa parentes. Meruerat hoc Theodosius, cum Magister equitum creatus, illustrem de Alanis, Hunnis, Gothis victoriam reportavit, magnificè celebratam in *Historia Miscella* L. XII. c. 19. & 20. Præmium, ut dixi, Imperatoria dignitas fuit & triumphus Constantinopoli actus, secutaque cum Athanarico Gothorum Rege pax, quem Capoli magnificè Theodosius sepelivit, & Pax Parthica, c. 21. & 22.

XI. Subinde Fl. MAGNUS MAXIMUS BRITANNUS, ab exercitu Imperator factus, in Galliam transit; at vero Gratianus, dum exercitum negligeret & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se transfulerat, veteri ac Romano militi anteferebat, adeoque barbarorum comitatu ac prope amicitia captus esset, unde nonnunquam eodem habitu iter faceret, odia contra se militum concitavit. MAXIMUS igitur ab infensis Gratiano militibus ac legionibus exceptus, eundem subita incursione perterritum atque in Italiam transire cupientem, dolis circumventum interemit, manu Andragathii cujusdam, v. *Historia Miscella* L. XII. c. 13. Ubi & elogium ejus c. 24. ex Victore potissimum descriptum. Factum hoc A. C. CCCXXCIII. Merobaudes iterum & Saturnino Coss. Princeps bonus quidem, sed imperii negligens fuit, quæ illi exitii causa. Maximus victor Procopii, Valentinianum Jun. Augustum cum matre Justina Italiâ expulit. Qui per Illyricum Constantinopolin tendens à Theodosio benignè excipitur & mox vindicatur. Theodosius enim utriusque fratris & occisi & expulsi ultor, bellum adversus Maximum suscepit, quem Aquilejæ conclusum & subinde deditum interfecit, una cum filio Victore. Andragathus voluntaria morte periit A. C. CCCXXCIII. Theodosio August. II. & Cyngio Coss. v. *Historia Miscella* L. XIII. C. 1. Ita Valentinianus in imperium restitutus est. Addatur Orosius L. VII. c. 34. & 35. Non caruit tamen conspiratoribus deinde. Facta enim pace cum Francorum Regibus, Marcomene & Simmone A. C. CCCLXXXIX. Eugenius quidam ex Grammatico & Valerio Pius Imperator, adjutore Arbogaste, homine Gallo, cujus opera Victor maximè occisus erat, Valentinianum Imperatorem apud Viennam Galliæ interemit A. C. CCCXCII. Corruptis enim Eunuchis dormientem suffocarunt atque ut voluntariam sibi conscivisse putaretur mortem; laqueo suspenderunt. Quo extincto Arbogastes Tyrannum creavit Eugenium, eligens hominem, cui titulum Imperatoris imponeret, ipse acturus imperium: Vir barbaro animo, consilio, manu, audacia potentiâque nimis, ut ait *Historia Miscella* L. XIII. c. 11. Imperator ergo Theodosius bellum necessarium

necessarium movens, filium natu minorem HONORIUM Augustum appellat, suo tertio & Abundantij Consulari in Oriente A.C. CCCXCIII. Nam ARCADIUM, majorem natu filium, decimo ante anno A.C. CCCXXCIII. Augustum creaverat. Adversus ingentes Eugenii copias progressio Imperatori Theodosio primum ad victoriam auspiciu fuit Arbesionis Comititis transfugium, qui ex insidiatore auxiliator factus, signa ad Theodosium transtulit; secutum est acre praelium, in quo Bacarii Magistri militum virtus magni fuit. Inprimis autem divina manus exitum Tyrannis, victoriam Theodosio dedit, A.C. CCCXCIV. Arcadio Augusto III. Honor. Aug. II. Goss. vento etiam hostibus vehementissimo immisso. Victus Eugenius interficitur. Arbogastes auctor mali, duobus se gladiis transverberat; Orosius L.VII. c. 35. *Historia Miscella* L.XIII. c. 12. 13. 14. 15. Claudianus quoque predicat hanc victoriam in tertio Consulatu Honorii, ubi praesertim illa:

Te propter gelidum Aquilo de monte procellis | *Omnia dilecte Deo, cui fundit ab antris*
Obruit adversas acies, revoluta tela | *Aeolus armatas hiemes, cui militat aether*
Fertit in auctores & turbine reppulit hastas. | *Et conjurati veniunt ad classica venti.*

(Quos versus etiam citat *Historia Miscella*, sed non integros, omissis Diis genilibus.) Insequente anno CCCXGV. Olybrio & Probino Goss. mortuus est Theodosius Magnus, Imperii XVII. vitae L. cum Honorium filium prius in Italiam evocasset & in occidente imperare jussisset, Arcadio Orientem regente. Elogium ejus memorabile exstat in *Historia Miscella* L.XIII. c. 16. 17. 18. partim ex Victoris *Epitome* descriptum, quæ hic finitur. Addatur, Symmachus L.II. Ep. 13. Themistius Orat. 5. Ambrosius in funere Theodosii; Zosimus ex affectu iniquior est, nec tamen laudes ejus dissimulat.

XII. Horum Imperatorum vita in sequens seculum excurrit, obiit enim ARCADIUS A.C. CCCCXIX. Basso & Philippo Goss. HONORIUS A.C. CCCXXIII. Mariniano & Asclepiodoro Goss. Valde inquietum fuit horum imperium, magnisq; mutationibus insigne, sed afferemus nunc tantum, quæ hujus seculi sunt. Regebat RUFFINUS & provisu & instituto Theodosii, filiorum ætati consulenti, aulam Orientalem, STILICO Occidentalem, penes hos arbitria rerum, quæ in dominationem impotentem vertita, describit Zosimus L.V. in principio. (Nemo est, qui tam accurate ob oculos posuerit, quam uterq; superbe & avare se gesserit, Rufinum quidem omnia vitia de bonis habant, Stiliconem ambitio tantum in transversum rapiebat, virum alioqui strenuum.) Inde; Ruffini exitus, sceleribus dignus, struente Stilicone, agente Gaina describitur, tempore nupiam satis annotato, nisi quod ex Marcelli *Chronico* in A.C. CCCXCV. refert Baronius. (In illo autem *Chronico* anni tantum per indictionem numerantur, nulla certa temporis nota adjecta, ut putem Baronium fragili fundamento niti, non enim se-

D

quintus

quiritur: *Ruffinus occisus est indictione A.C.CCCXCV. Ergo primo ejus indictionis anno. Sed nec Zosimus notavit, qui in annis annoeandis indigentior est. Dolendum sanè neminem id observasse, forte tamen ultra annum Ruffini dominatus non duravit.*) *Historia Miscella* L.XIII. c.19. etiam negligentior est, ac tribus verbis tantum defungitur, cum narrasset orientali aulæ præfectum, addens: *qui ab exercitu interfectus est.* (Et hic Ruffinus exemplum alicujus Sejani, qui nihil reliquit ad summam maliciam, donec sibi exitium arcessest.) In Ruffinum hunc extant duo libri Claudiani Poëtæ, facundissime scripti. Idem qui in Eutropium Spadonem duobus libris stylum strinxit. Magnum is aulæ orientalis & importunum malum, inimicitia Gainæ fortissimi militis exitio traditus est, prolixè referente Zosimo L.V. Cædem ejus refert Baronius in A.C.CCCXCIX, & in sequentem annum CCCC, i.e. seculi ultimum, exitium Gainæ, cujus historiam solus Zosimus L.V. accuratè exsequitur. Præcesserat autem bellum Gildonicum, cui A.C.CCCXCIIIX. assignant; describit sedulo Zosimus L.V. Orof. L.VII. c.36. Claudianus peculiari libello; *Historia Miscella* L.XIII. c.22. Hactenus seculum Quartum, cætera in sequens seculum servantur.

XIII. Νομοθεσία jam sequitur. **LEGES HORUM IMPERATORUM** in Codd; reliquæ possunt videri in indicibus Labbitii & aliorum. De **LEGIBUS CONSTANTINI M. ECCLESIASTICIS ET CIVILIBUS** *commentariorum* libros duos edidit Franc. Balduinus Jctus, (*Liber est memorabilis & propriè huc pertinet.*) qvos recudi curavit magnus qvondam Jctus Johan. Clutenius A.M.DC.XII. **JULIANI LEX DE MEDICIS**, qva liberantur βαλευκῶς λειβεργήμασι, exstat in Epistola ejus post XXV. p. 154. & 155. **EDICTUM AD ALEXANDRINOS**, qvo Athanasius urbe excedere jubetur, Ep. 26. aliud ad EDESSENOS, ubi & aliarum legum mentio, Ep. 43. **EDICTUM AD ALEXANDRINOS**, qvo jubetur Athanasius Ægypto excedere, Epist. 51. Aliud ad BOSTRENOS de seditione non movenda, ubi etiam mentio legum, quæ Christianis permittiebant Religionis libertatem Ep. 52. De **STIPENDIIS PUERORUM MUSICÆ DEDITORUM**, ad Eccl. Epist. 56. **GRATIANUS** apud Socratem *Hist. Eccl. L.V. c. 2. νόμῳ τῇ ἐδέσποσε, μετὰ ἀδείας ἐκείνων τῶν θερηκείων ἀπορίτως ἐν τοῖς ἐκκλησίαις συνάγεσθαι, μόνος δὲ τῶν ἐκκλησιῶν εἰργεῖν ὑπομιμνήσκων, Φωλιτιανὸς καὶ μακεδνῶν.* **THEODOSII lex de PISTRINIS MANCIPUM TOLLENDIS** describitur apud Socratem L.V. C.18. ut & altera de non ferendis τοῖς σύσποις i.e. πορνείοις, quibus adulteræ concludebantur. (*Antiqua hæc frans fuit ergastulorum, ut viatores*

in illa abriperentur, unde Augustus dudum illa purgare voluit. Indicium huius nequitiae à militibus factum aperitur ibid. m.) Inde describit *Historia Miscel.* la L. XIII. C. 2. HONORIUS LUDOS GLADIATORIOS SUSTULIT (cum populus Monachum Terlemachium occidisset) apud Joannem Antiochenum in *Excerptis Peiresc.* p. 849. Refertur ex Eusebio lex Eutropio suggerente lata, UT ALTARIBUS ABRIPERE LICERET, qui in Ecclesias tanquam Asylâ confugerant. (7s autem ipse postmodum mirasatorum dispositione ex lege, cujus auctor & consultor fuit, ab altari fuit evulsus & necatus, quod quidem factum Christianis non placuit, qui putarunt, hanc omnino religionem debere templis, ut de illis refert Zosimus.)

IV. SEculi

III. EXTERNA.

I. Incipiemus ab EUROPAÏS. Anno Seculi hujus sexto Constantio VI. & Maximiano VI. Coss. per absentiam Constantii Augusti ASCHANIIUS ET REGAISUS FRANCORUM REGES Galliam vastarunt; A Constantino M. qui patri successerat, domiti, eodem anno capti & Augusta Trevirorum inter ludos bestiis objecti. De qua victoria videndus Eumenius potissimum *panegyrico* IX. c. 10. & 11. & Nazarius in *Panegyrico* VII. C. 16. Irrupit postea in proximas Rheno provincias; & iterum in Galliam irruentes Germanos Francosque repulit, antequam bellum Maxentio inferret. A. C. CCCXIII renovantibus bellum Francis, eadem rerum vices, eademque in victos severitas, *Paneg.* VI. c. 21, 22, 23, 24. Hinc GERMANICI & FRANCICI cognomen partum. Alia expeditio Crispi Cæsaris in A. C. CCCXX. incidit; *Panegy.* Nazar. VII. c. 7. Ejusdem Crispi novus in Francos apparatus ex Optatiani Porphyrii *Panegyrico* ostenditur apud Adrianum Valesium L. I. C. 27 *de gestis. Vet. Franc.* A. C. CCCXLI. Franci Rhenum transgressi, cum Constantio varia fortuna certarunt, in Gallia hiemarunt, nec ferro, sed auro ut paciscerentur, adacti sunt, sicut idem Valesius ostendit & Libanii adulationem exagitat. Interpositis deinde, quæ ad Magnentium & Sylvanum pertinent, Juliani res gestas & prælium adversus Alemannos apud Argentoratum commissum A. C. CCCLVII. exsequitur; (Dicitur Ammiano & Hieronymo etiam ARGENTORATUS, ARGENTINÆ autem vox recentior est) Quod Argentoratensem pugnam vocat Ammianus Marcellinus L. XVII. c. 12. descriptum L. XVI. a cap. 22. Eusebius ad A. C. CCCLIV. Aurelius Victor in *Epitome* c. 43. de Juliano: *Iste in campis Argentoratensibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hostium copias delevit.* Zosimus hostium 60000 caesa ait; at Ammianus L. XVI. c. 34. ex Alemannis sex millia corporum numerata sunt in campo prostrata

Estimabiles mortuorum acervi per undas fluminis ferebantur. Sequuntur res adversus alias Germanorum nationes, tum à Juliano, tum ab aliis gestæ, quæ occasione ad A.C.CCCLXX. proluxa & memorabilis ac incomparabilis diligentia digressio de nomine *Burgundiorum* ab eodem Hadr. Valesio instituitur. In fine libri primi negatur Francos Romanis armis domari potuisse, sicut & proœmio Libri II. virtutem eorum magnificè & Oratoris in modum (*Sæpe enim nomen Oratoris & Historici miscet*) idem exsequitur. Subjiciuntur *Mellobaudi* & *Ricomeri* Illustrium virorum patrata, tum nomen **GERMANICI**, **ALEMANNICI**, **FRANGICI**, **GOTHICI**, Gratiano partum. *Bautionis* spectata virtus. Clades inde Romanorum sub duce *Quintino* accepta, refertur ad A.C.CCCXXCIIX. Hinc *Arbogastis* res & exitus, contexta diligenter historia. Unde ad successionem Regum Francicorum translato sermone liber secundus & hoc seculum clauditur. (*Quoniam igitur hic Valesius diligentia sua, quæ omnia scrutatus est & collegit, satis fecit curioso lectori, non opus est, ut à nobis aliquid addatur, vel historia amplifietur.*)

II. **SAXONES** Piraticæ deditos à *Valentiniano* Imp. victos, ut & à *Theodosio* ostendit *Georgius Fabricius Orig. Saxonicarum* L. 1. Ex *Orosio Historia Miscella*, *Ambrosio* & aliis, quibus addere debuisset *Ammianum Marcellinum* L. 31. conf. etiam *Th. Rivii Hist. naval.*

III. **Britannia** (fertilem Tyrannorum provinciam *Hieronymus* vocat, quod elogium hoc præsertim seculo verissimum est.) *Maximam* Tyrannum edidit, multisque turbis hoc Seculo exercita est. Annotat etiam *Henricus Hundindoniensis* inter *Historicos Anglos* L. 1. *Histor. p. 307.* *Brittones* vero, quos *Maximus* secum adduxerat, in *Gallia Armorica* usque hodie remanserunt, unde etiam *Brittones Armorici* vocantur; à quibus spoliata emarcuit *Britannia*. Sed de origine horum *Brittonum* seculo insequenti amplius agetur.

IV. **GOTHORUM** res, ad hoc seculum pertinentes, *Isidorus* in *Chronico* consignavit: expeditionem in *SARMATAS* & *Constantini* victoriam, *ATHANARICI* persecutionem in *Christianos*, hujus cum *FRIDIGENNO* discordiam & expulsionem è regno factam ab *Unnis*; Victoriam *Gothorum* de *Valente*, *Athanarici* cum *Theodosio* amicitiam, *Alarici* initia; qui finis amicitia cum *Romanis*, habentur apud *Ammianum* L. XXXI. Addendus est *Jornandes* (quem edidit *Lindenbrogius*, qui præclare meritis est de *Scriptoribus* quibusdam, ut ille appellat, *Septentrionalibus*.) in *Gothicis* c. 25. 26. 27. 29. De *VESEGOTHIS* *Historia Miscella* L. XII. c. 12. Non omittenda est, quam *Ammianus* instituit, digressio de *Gallia* L. XV. c. 23. usque

usque ad 30. (Mirum non debet alicui videri, cur hanc digressionem ad res externas referamus; nam non aestimanda est, sicut aliorum scriptorum digressiones, quippe qua non est alia illustrior descriptio Galliarum, unde hodie eandem cum Plinij, Taciti, Strabonis, Caesaris descriptione conferre solent; cum enim in Geographia id quamplurimum interfit, ut mutationes regionum & nationum intelligantur, id ex Ammiano abunde discere licet, nec quisquam est Græcorum & Latinorum, qui tam plene, accurate & curiose fecerit, dum historiam Galliarum ad sua tempora fere simul incipit. Sic Curius in 1010 suo opere de regionibus & nationibus Orientalibus non tantum, quantum Ammianus in unica digressionem, de qua mox dicitur.) Eodem Orientem studio curiosius describit L. XIV. c. 25. usque ad c. 28. & Persidem L. XXIII. c. 16. usque ad finem libri.

V. AFRICANAS clades idem Ammianus deplorat L. XXVII. c. 19. *Hist. Misc.* L. XII. c. 11.

VI. RES PERSICAS Bizarrus exsequitur. (*Satis diligenter & eleganter, quo nomine inter recentiores in primis etiam est commendandus.*) SERI. ES REGUM ad hoc seculum pertinens hæc est: HORMISDAS II. A. C. CCCII. SAPIRES II. A. C. CCCX. (*in utero matris Rex dictus*) ARTAXERXES Saporis frater A. C. CCCXXC. SAPIR II. Filius Artaxerxis A. C. CCCXXCIV. VARARANES IV. cognomento CERMASAS A. C. CCCXXCIX. ISDIGERDES Saporis filius A. C. CCCC. cui moriens Artaxerxes filium commendat, de quo facto Bizarrus disquirat L. V. (*Agathias rem valde commendat, ipse vero improbat & Agathiam refutat, qua memorabilis etiam esset materia stylum & ingenium exercendi.*)

IV. SECULI.

IV. ECCLESIASTICA.

I. **E**X QVO STATU IN QVEM DEDUXERIT ECCLESIAM Constantinus, ornando eam legibus, moribus, templis, Ethnicorum & Judæorum furones coercendo, propagando doctrinam, diligenter ex monumentis historiarum repetit Fr. Balduinus, egregius & doctissimus JCtus in Constantini sui L. I. (*Posset omnino aliquis affirmare, statum Ecclesie ex ipsis scriptoribus Ecclesiasticis, nusquam tam accurate & cōtinuè fuisse propostum, quam in hoc scripto Balduini, cujus alias omnia sunt doctissima; nominandi enim nobis sunt ij in primis, apud quos alias ipsiusmodi res non requirerentur*)

II. Gravior hæc felicitas fuit ex rabie PERSECUTIONIS, à Diocletiano potissimum motæ, quam plerique decimam volunt, ut postea iterum dicetur. Sulpitius Severus in *Hist.* L. 2. putat nonam esse cum *Thiexion*;

D 3

exinde

exinde tranquillis rebus pace perfruimur, neq; ulterius persecutionem fore credimus, nisi eam, quam sub fine jam seculi Anti-Christus exercebit. Quid ita accipiendum est, ut de Imperatoriis persecutionibus intelligatur. Nam de cetero divinitas Filii Dei & Spiritus S. oppugnata per Arium, Macedonium, Eunomium, alios, ingentibus malis Ecclesiam affecit. Constantius enim & Valens Imperatores Arianis aurem patefaciebant, multisque incommodis Christianos orthodoxos Homousiastas affligebant. Quid de Juliano dicam? De quo Hieronymus in Chronico Eusebiano ad A. C. CCCLXIII. Juliano ad idolorum cultum converso, blanda persecutio fuit, illiciens magis, quam impellens ad sacrificandum, in qua multi ex nostris voluntate propria corruerunt. Non defuerunt ergo tum etiam in pace Ecclesiae Martyres, ut veteres loquuntur.

III. JULIANI artes & SOPHISMATA, quibus tantum mali in Ecclesiam redundavit, memorabili oratione exsecutus est Jac. Gothofredus, cui titulus est Julianus. (Quamquam professione Jætus, aliorum tamen diligentiam superavit, neq; enim ullibi artes Juliani tam diligenter sub aspectu datas habemus, quam in illa Oratione.) adde Historiam Miscellam L. XI. c. 33. usq; ad 36. ubi epistola Juliani ad Antistitem paganum omnino legenda, quia habet illustre & incomparabile monumentum innocentiae Christianae & tot veritatis testimonia, quot ritus ille ad nostros conformari jubet, quamvis per calumniam dicat, Christianos tantum fidem facere hæc. Plurima quoq; sunt in ea, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, de poenitentia publica, Eleemosynis, &c. Quid autem potest esse validius testimonio tanti hostis, cujus quidem verba, quantum ad intentionem ipsius, sunt calumnia, quantum ad rem, de veritate testimonium?

IV. Fulserunt tamen in ECCLESIA MAGNA ILLA LUMINA, de quibus deinde aliquiderit dicendum, Athanasius, Basilus, Gregorius Nyssenus, Gregorius Nazianzenus, Didymus, & ex Latinis Hilarius & Ambrosius. PROPAGATUM etiam est EVANGELIUM longè latèq; ad Indos, Persas, Armenios & Hiberos. Socrates Hist. Eccl. L. I. c. 15. & 16. Theodoretus L. I. c. 23. & 24. Sozomenus LII. c. 6. 7. ad Gorbos, quibus tamen penitentibus Valens Imp. Arianos Doctores submiserat, sicut Jornandes in Gorb. c. 25. & 26 Orosius L. VII. c. 33. docent; add. Isidorum in Chronico Historia Miscella L. XI. c. 11. ita prædicat tempora Constantini: His ita gestis pax profunda & tranquillitas obtinuit orbem & exaltatio fideles, concurrentibus assidue omnibus nationibus ad fidem Christi & baptizatis & patria conquassantibus simulacra. Et c. 14. etiam illam occasionem annotat; cum multæ gentes ad baptismum accesserunt, miraculis acta, quæ patratæ sunt à capri-

vis sacerdotibus, qui fuerant sub Gallieno captivari. Tunc etiam templum S. Sophiae & S. Eirenae & Apostolorum & S. Moysi & Archangeli Dei amicus Princeps Constantinopoli aedificavit. Tunc funditus templo Asclepij penes Aegae & Veneris destructo, multisq; alijs eversis, horum reditus donavit Ecclesiis. HELENA etiam mater Constantini templum Veneris Hierosolymis destruxisse, sepulchrum Domini repurgasse, crucem invenisse & agnovisse memoratur c. 15. Adde Sulpitium S. L. II. Eusebium L. III. De Vita Constantini c. 24. & seqq. ubi tamen de cruce inventa nihil. Sed in hanc historiam tantum est fabularum illatum ab iis, quibus *παρελατρία* & *παρενοεονύησις* placuit, ut vix ad vestigia alicujus veritatis pervenire liceat, sicut cognoscere est ex iis, quae Baronius ad A. C. CCCXXVI curiosè inquisivit, ubi plus quam anile & tanto viro indignum est, quod de multiplicatione crucis habetur. (Narratio de inventa Cruce in Historia Miscella nullo modo cohaeret; dicitur enim primo statim apparuisse titulum & inscriptionem, mox autem ait, Helenam anxiam fuisse, quanam ex tribus istis vera esset crux Christi, Sed dum ex miraculo innovuisse, quod manifestum est indicium consuetarum fabularum, Adde ceteri sunt, qui hac *αβασανιστος* accipiunt. Res profecto haec de inventa cruce, si modo aliquid veri subest, de quo omnino dubitem, plurimis est involuta fabulis.) Mirum interim, sicut fatetur Baronius, quod Eusebius in Vita Constantini, cum tam subtiliter res Helenae exequatur, de cruce inventa nihil adjecerit; (Adeo Eusebius nihil solet omittere, ut porius omnia amplifcet, & insuper ipse omnia templa ab Helena exstructa diligenter recenset, quapropter & Baronius nihil inparit, quod respondeat.) Neque jurvat Spondani annotatio subdola A. C. CCCXXVI §. 7. Ubi candor quidem ejus laudandus, cum inquit: De inventione crucis etiam agitur ad finem Chronici Eusebiani, quanquam ea verba non reperiuntur in plerisque Codicibus MSSis: (Agnosco candorem, dum fatetur, in plerisque MSS. non reperiri, quod à Scaligero quoq; in nova editione est omissum.) Cum vero addit, Eusebium hujus rei meminisse L. III. c. 29. de Vita Constantini, ad Macarium in epistola, maxima est deceptio & tali viro indigna; nam de illo miraculo per crucem Christi patrato non adest verbum, loquitur autem Constantinus de sepulchro tantum, ita: mirum esse, quomodo per tot tempora conservatum sit; adeo vel uno hoc exemplo patet, quam non sit tutum apud Pontificios historiam legere, fontibus ipsis non consultis; viderat Spondanus, ut vir eruditus, quod urgeantur hoc silentio Eusebii, ideo aliud quid comminisci voluit.

V. De AMBROSII AUCTORITATE APUD THEODOSIUM Imperatorem & de THEODOSII POENITENTIA fusè egit Baronius ad

ad A.C CCCXL. vide *Historiam Miscellam* L. XIII. C. 4. usque ad c. 9. (*Abutuntur hoc exemplo Pontifici, quod statim in fronte constituunt, quando de potestate Papa agunt, qui fulminationibus istiusmodi brutis ludere solet. Certum quidem est, Ambrosium liberius corripuisse Imperatorem, certum est & in hoc religiosam quandam humilitatem agnoscendam esse, neutrum autem ulterius est extendendum, quam par est. Ipsa tamen de hac historia compilatio conjungit quaedam non conjungenda, quaedam etiam geminat, ut peculiari disquisitione & exercitatione id sit examinandum.*) Augustinus de *Civitate Dei* L. V. C. 26 de Theodosio: *Quid autem fuit ejus religiosa humilitate mirabilius, quando Thessalonicensium gravissimum scelus, cui jam Episcopis intercedentibus indulgentiam promiserat, tumultu quorundam, qui ei cohærebant, vindicare compulsus est, & Ecclesiastica coercitus disciplina sic egit penitentiam, ut Imperatoriam Celsitudinem pro illo populus orans magis staret videndo prostratam, quam peccando timeret iratam.* (*Hoc exemplo abutuntur Pontifici ad tuendam excommunicationum Papalium licentiam. Sed primum fecisse exemplum Gregorium VII. in Henrico IV. testantur Otto Frisingensis, Gothofredus Viterbiensis, & quod plus est, fatetur hoc Onuphr. Pandinius, aliique, distinguentes inter voluntariam submissionem & injunctam necessitatem. In quo capite dissimilitudo exemplorum Theodosii & aliorum consistit, de qua re disputat Grotius de Imp. Summ. potest. circa Sacra c. 9. Sed videndus potius Magnus Gerhardus in L. de Mag. Polit. & Min. Ecclesiæ & Confess. Cathol. Petrus de Marca fatetur ex Gregorio Turonensi, Pontificem nunquam potuisse excommunicare Regem Gallia.*)

VI. Caterum priusquam ad similes disputationes progrediamur, de HÆRESIBUS quæ hoc seculo Ecclesiam exercuerunt, ex Epiphanio & Theodoro to aliquid annotabimus. Occurrit ergo in serie, ubi substitimus, primo HIERACITARUM, heres. LXVII. ab Epiphanio memorata. HIERAGAS auctor, Ægyptius gente ac pereruditus, defecit à Christiana religione, carnis resurrectionem negavit, nuptias tanquam V. T. proprias repudiavit. Puerulos, *ὡς γυναικὲς* mortuos, à spe salutis exclusit; nō credebat Paradisum *ἀποθνήσκειν*, Melchisedecum Spiritum S. esse asserit, præcipuè auctoritate nitens *ἀπαβλήν ἡρώδης*. *Commentarium de opere sex dierum* scripsit, fabulis stipatum. Psalmos quosdam novitios à se conditos Scripturis adjecit. MELETIUS (vide *Heresin* Epiphani. LXIX.) Thebaidis Episcopus, tempore persecutionis Diocletiani adversus Petrum Alexandria Episcopum, schismatis auctor fuit, cum Petrus lapsos recipiendos diceret, Meletius negaret. Hinc partes & distractio, & post mortem seu martyrium Pe-

tri

Petri successores ejus Ecclesiam Catholicam suam vocarunt, MELETIANI suam Ecclesiam *Martyrum*; add. Theodoretum *heret. fabul.* L. IV. c. 7. De cætero Meletius nihil ab Ecclesia alienum docuit, quin etiam Arium Baucalæ apud Alexandriam Ecclesiæ Presbyterum prava sentientem primus detexit & ad Alexandrum Episcopum deduxit. Post Meletii mortem, cum Alexander Alexandriæ Episcopus Meletianos, ut ad Ecclesiam reverterentur, urgeret, illi Arianis se conjunxerunt, eorumque nefariam hæresin illa societate plurimum confirmarunt. ARIANORUM seu ARIOMANITARUM hæresis (ap. Epiph. *her.* LXIX.) ARIUM, ut dictum est, habet Auctorem, (v. Theodoretus *heret. fab.* L. IV. C. I.) qua totus orbis Romanus in Oriente præsertim est infectus. Dissidebant in Ecclesiis Alexandrinis primo Presbyteri, ut alii Arium, alii Colluthum, alii Carponem, Sarmatam alii auctorem jacerent. Inprimis autem ARIANORUM & COLLUTHIANORUM secta valuit, sed hæc quidem mox evanuit. Arium Alexander Alexandrinus Episcopus errores tuentem, Presbyterorum & Episcoporum quorundam consensu ἐξοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡ ἐκκήρυκται ποιεῖ ἐν τῇ πόλει. Inde in Palæstinam abiit, à quibusdam non receptus ibi, ab aliis autem receptus. Hinc Alexandri *Epistole Encyclicæ* fere LXX, ad Episcopos, eorumque Responsa partim sincera, partim simulata. Patrono usus est præcipuo, Eusebio, Nicomediensi Episcopo, ad quem Epistolam scripsit, ubi de Christo affirmat, ὅτι πρὶν γεννηθῆναι, ἦτοι κλεισθῆναι, ἦτοι ὀρεσθῆναι, ἢ θεμελιωθῆναι, ἢ ἦν; addidit: διακράσει καὶ, ὅπ' ἵππαι, ἀρχὴν ἔχει ὁ υἱός, ὁ δὲ θεὸς ἀνάρχος ἐστὶ καὶ ὅπ' ἵπποισιν, ἢ ἐξόντων ἐστίν. Aliam quoque Epistolam producit Epiphanius ad Alexandrum specie *δοκλογίας* scriptam, in qua illa leguntur de Filio: ὅδε γὰρ ἐστὶν αἰδισθῆναι, ἢ συναϊδισθῆναι, ἢ συναγέννητῶν τῷ πατρὶ, ὅδε ἅμα τῷ πατρὶ ὅτι αἰδῶν ἔχει; & mox Patrem principium Filii dicit & ante Filium &c. Apud Constantinum Imperatorem bis inficiatus est suum dogma Arius, cumque Eusebius apud Imperatorem ejus partes ageret, atque in eam esset, ut Constantinopolitanæ Ecclesiæ obtruderetur, precibus Alexandri Episcopi Constantinopolitani Deus exstinxit Arium in cloaca. (Duo hæc Alexandri, Episcopus Constantinopolitanus & Alexandrinus, Spiritu plane Heroico adversus hunc colubrum depugnavunt, aliter quoque precibus suis occidit.) Secuta est Synodus Nicæna CCCXIX Episcoporum, qui Anathemate damnaverunt Arianam hæresin. (vid. Photium Cod. 88.) Utebatur Arius ad hæresin suam confirmandam locis scripturæ Prov. IIX. 22, Hebr. III. 2. Joh. I. 20. Act. II. 36. Joh. XIV. 28. Lucæ XII. 19. Matth. XX. 22. Rom. X 9. Luc. XXII. 43. Marci XV. 34. Joh. XVII. 30. Matth. XXII. 42. Marc. XIII. 32. Joh.

XX. 17. Matth. XXVII. 47. 1. Cor. XV. 24. Joh. V. 19. ad quæ respondet Epiphanius; vide quæ Theodoretus de Ario subjicit, & EUNOMIO, EUDOXIO, AETIO & PSATYRIANIS &c. L. IV. *heret. fab.* AUDIANORUM schisma sequitur; AUDIUS enim referente Epiphanio *her.* LXX. Vir pius & liberi oris in reprehendis, quæ secus fiebant in Ecclesia, lingvæ odio veritatis mercede, exagitatus, secessit ab Ecclesia. Deteriorem AUDÆI, ut appellat, causam facit Theodoretus *Heret. fab.* L. IV. C. 10 Reprehensa sunt in illo ea quoque dogmata, quod imaginem Dei in homine definite ad corpus trahebat; Pascha cum Judæis celebrare volebat; aliosque criminabatur, quod in gratiam Constantini Imp. transulissent Pascha in natalem ejus. (*His nobilis & protixa historia ac disputatio, quam non est amplior in antiquitate de Paschate in Epiphanio rexitur.*) Cum in Scythiam relegatus esset Audius, multos Gothorum ad Christianam religionem traduxit & monasteria in Gothia condidit. PHOTINIANI apud Epiphanium *her.* LXXI. Photinum Sirmiensem Constantio Imperatore auctore habuerunt; Hic Pauli Samosatani errores aliis cumulavit, negans, Christum à principio exstitisse, abusus, 1. Cor. XIII. 47. Joh. I. 1. & 3. Verbum à filio distinguens, & multa audacter effutens, *ὡς ἡγενομένης τῶν ἀνεδιήνησαν.* Damnatus est Synodo Sardicensi, sed ab Imperatore Constantio novos impetravit Judices; inde Disputatio cum Basilio Ancyranus. MARCELLIANI *her.* LXXII. ad idem tempus pertinent, à MARCELLO, qui Ancyra exstitit. Tres hypostasies confiteri noluerunt; Athanasii tamen testimonio discitur, rediisse Marcellum ad sanam doctrinam, idque præsertim monstrat *epistola* Marcelli à Synodo depositi, Arianis accusantibus, ad Julium Episcopum Romanum. (*Ubi notetur inscriptio: τῷ μακαριώτατῳ συλλειτουργῷ ἱερίῳ Μάρκελλῳ.* Vocat Marcellus Episcopum Romanum suum *co-ministrum*, quo exemplo uti possumus ad calcandam superbiam Pontificis Romani & eorum impudentiam, qui eidem titulos & nomina dominantia vindicant.) Acacii adversus Marcellum quædam proponuntur ab Epiphanio, subjicitur quoque quorundam Discipulorum Marcelli *ἐκ τῶν ὁμολογίας πρὸς τὸν πῖστον δότοισιν ἐμὴν.* SEMIARIANI etiam Imp Constantio *her.* LXXIII. sequuntur, BASILIO ANCYRANO, & GEORGIO LAODICENO auctoribus, qui τὸ ὁμολογεῖν rejecto ὁμολογῆν induxerunt, Spiritum S. aperte creaturam statuerunt. Sequitur apud Epiphanium *Epistola Pseudo-Synodi Ancyranæ*; Postea disputat adversus hanc hæresin, quæ primum auctoribus Basilio, Georgio, Sylvano, habentibus seculum *αἰρεσις δεξιά* (i. e. brachium seculare, Imperatoris Constantii patrocinium,) præcipue effloruit, dimanata non parum opinione, cum in tres sectas discessit.

discessissent. Ponitur deinde *fidei expositio in conciliabulo Seleuciensi edita* A-
 cacio Auctore, cum Constantius Imperator Seleuciæ in Isauria, Synodum heri
 præcepisset; *Meletii* etiam *Confessio* exhibetur, qui deseruit Arianorum partes,
 ejectus propterea ab ipsis. Epiphanius laudatur, cum exceptione δύο καὶ τρι-
 ὶν λόγων ἐξηγήσας. **EX SEMIARIANIS** his & **ORTHODOXIS** moni-
 strum est natum **PNEUMATOMACHORUM** apud Epiphanium *her.*
 LXXIV. qui Spiritum S. in Personis divinitatis non numerabant, contra
 quos disputationem ex *Ancorato* suo repetit Epiphanius adjecta & alia refuta-
 tione ac responsione ad objectionem, *quod in Synodo Nicæna nihil de hac re*
constitutum sit. **AERIUS** quoque Hæresin commemoratam Epiphanius *her.*
 LXXV. condidit. Sodalis primo Eustathii ἐν ἀσκήσει, postea Episcopi Se-
 bastiæ facti (*fuit & hic Arianus*) inimicus. Hic ad Ariana dogmata adje-
 cit: Episcopos Presbyteris nihil præstare, (*ordinem igitur in Ecclesia sustulit.*)
 Pascha Judæis relinqvendum esse; preces pro mortuis inanes esse, jejunia Ju-
 dæis itidem relinquenda; (*quare ridebant ἐβδομάδα τῆ πάχας, jejuniis*
religiosam.) adversus quæ disputat Epiphanius, Aerium suo tempore adhuc
 superesse professus. **ANOMOEORUM** Hæresis Epiphanius LXXVI. **AETI-**
UM habuit auctorem, Arianum, quem Constantius Imperator ad vicina Tauro
 loca relegavit, ubi virus suum propagavit, negans Filium Patri esse similem,
 quod quidem Ariani concedebant, sed male explicabant; legem & præcepta
 Dei rejiciebant Sectatores ejus, abusi loco Joh. XVII.3. Sequuntur apud Epi-
 phanium Disputationes ejus contra Filium Dei. etiam *ex opusculo* ejus
αὐτολεξεί capitula XLVII. de CCC. singulatim postea refutata. Addit de
 Baptismo seu Anabaptismo Anomæorum, estque hæc prolixa tractatio.
DIMOERITÆ apud Theodoretum *Hæret. fab.* L. IV. c. 8. & 9 Epiphanium
Her. LXXVII. mentem removebant ab incarnatione Christi & dicebant,
 ὅτι σάρκα ἔλαβον ὁ χριστὸς ἐλθὼν, ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ψυχὴν, νῦν δὲ ἔκ-
 ἔλαβε, τὰτ' ἐστὶ τέλειον ἄνθρωπον; & cum urgerentur hoc nomine, dicebant;
 ὅτι τέλειον ἄνθρωπον λέγομεν εἶναι, εἰς τὴν Θεότητά ποιήσασθαι ἀντὶ τῆς καὶ
 τὴν σάρκα, καὶ τὴν ψυχὴν. Autor Sectæ **APOLLINARIUS** Laodiceo-
 nus, Vir cæterum laudatus, deplorante & refutante *Athanasii epistola*, quæ
 existat apud Epiphanium, qui & suam refutationem adjecit. **ANTI-**
COMARIANITÆ apud Epiphanium *her.* LXXIIX. Mariam Virginem
 post editum Salvatorem cum marito consuevisse contendunt, adversus
 quos Epistolam Epiphanius repetit. **COLLYRIDIANI** *her.* LXXIX. in
 contrariam partem flectentes, Sellam quadratam adornantes, linteo desu-
 per extento, solenni tempore, per aliquot dies panem proponunt, & in

Mariæ nomen offerunt, Tum omnes illo veltuntur; mulieribus debetur origo superstitionis. Sed *η παρὰ τὸν πῦρ δὲ νεκρῶν ἀποκαταστάσας*, sicut suam refutationem claudit Epiphanius. MASSALIANI (quibus accedunt Martyriani & Gentilium nomen, nec non & Euphemita & Sathaniani.) Epiphanio *Har. LXXX*, Theodoretō *L. IV. Har. fab. C. II.* commemorati, ORANTES vocantur, seu *εὐχέσται*, ædículas construebant, profeuchas, *εὐαγγέλια*; qui disiecti aliquando & puniti cum essent, cultores interfectorum se MARTYRIANOS appellari voluerunt. SATHANIANI quia Sathanam, ne noceret, propitiandum sumpserunt. Varia ibi recensentur & refutantur. (*Hæc ex Epiphanio, qui reliquis omnibus, qui postea etiam hæreses scripserunt, est diligentior; & numerus apud eum est duplicatus, propter Schismata quoque, annumerata, & fœdas Judaicas, & quod alia quædam adhuc ex ultima antiquitate repetit.*)

VII. ROMANOS EPISCOPOS hoc seculo ita ordinat Eusebius in *Chronicon A. C. CCCV.* Romæ vicesimus nonus Episcopus constituitur EUSEBIUS mens. VII. post quem tricesimus Ecclesiam tenet MILTIADES ann. III. A. C. CCCXII. Tricesimus primus SYLVESTER, ann. XXIII; A. C. CCCXXXI, tricesimus secundus MARCUS mens. IIX, post quem tricesimus tertius ordinatus est JULIUS ann. sedecim, menses quatuor; A. C. CCCL. tricesimus quartus ordinatur LIBERIUS, quo in exilium ob fidem iraso, omnes Clerici iuraverunt, ut nullum aliam susciperent. Verum cum Felix ab Arianiis fuisset in sacerdotium substitutus, plurimi pejeraverunt & post annum cum Felice eiectione sunt, quia Liberius tædio exilii victus, & in hæresicâ pravitate subscribens, Romam quasi victor intraverat. A. C. CCCLVII. LIBERIUS in exilium mittitur; A. C. CCCLXVII. tricesimus quintus ordinatur Episcopus DAMASUS; Et non post multum temporis intervallum URSINUS à quibusdam Episcopus constitutus, Siciniam cum suis invadit: quo Damasiæ partis populo confluent, crudelissimæ interfectiones diversæ sexus perpetratae. A. C. CCCXXCV. Romane Ecclesiæ post Damasum tricesimus sextus SERICUS præfuit ann. XVI A. C. CCCXCIX. Romane Ecclesiæ Episcopatum tricesimus septimus tenet ANASTASIUS ann. IV. dieb. XXII. Baronius MARCELLINO substituit MARCELLUM A. C. CCCIV. Huic EUSEBIUM A. C. CCCIX. MELCHIADEM A. C. CCCXII. SYLVESTRUM A. C. CCCXIV; MARCUM A. C. CCCXXXVI; JULIUM A. C. CCCXXXVII. LIBERIUM A. C. CCCLII; DAMASUM A. C. CCCLXVII. SIRICIUM A. C. CCCXXCV; ANASTASIUM A. C. CCCXCVII. Onuphrii Panvinii hæc est series: MARCELLUS CCCIV; EUSEBIUS CCCIX; MILTIADES CCCXI; SYLVESTER CCCXIV; MAR.

MARCUS CCCXXXVI; JULIUS CCCXXXVII; LIBERIUS CCCL; ubi FELIX ANTIPAPA GCCLV; DAMASUS CCCLXVI; ubi URSICIUS seu URSICINUS ANTIPAPA CCCLXVI; SIRICIUS CCCXXVIII; ANASTASIUS CCCXXIX.

IX. ALEXANDRINÆ ECCLESIAE sextus decimus post Theonam Episcopus ordinatur PETRUS, qui postea nono persecutionis anno glorioso martyrium perpetravit. Ita Chron. Eusebianum ad A.C. CCCIII; A.C. CCCXII. Alexandrina Ecclesia decimus septimus ordinatur Episcopus ACCHILLAS. A.C. CCCXXII. decimus octavus Episcopus ordinatur ALEXANDER, à quo Arrius Presbyter de Ecclesia dejectus multos sua impietate sociat, ad quorum perfidiam coarguendam Synodus CCCXIX. Episcoporum in Nicæam urbem Bithyniae congregata omnes hereticorum machinas Homousii appositione deiecit. A.C. CCCXXXI. Nonus decimus ordinatur Episcopus ATHANASIUS. A.C. CCCXLVI. Athanasius ad Constantiam literas Alexandriam regreditur; A.C. CCCLXIII. Georgio per seditionem populi incenso, qui in loco Athanasii ab Arrianis fuerat ordinatus, Athanasius Alexandriam rediit. A.C. CCCLXXIV. Alexandria ordinatur Episcopus PETERUS, qui post Valentis Interitum tam affabilis in recipiendis hereticis fuit, ut nonnullis suspicionem acceptæ pecuniæ intulerit. Nihil deinde additur.

IX. ANTIOCHIÆ decimus nonus constituitur Episcopus TYRANNUS; Eusebianum Chronicon ad A.C. CCCIII; A.C. CCCXXIX. Antiochie post Tyrannum vicesimus ordinatur Episcopus VITALIS, post quem vicesimus primus PHILOGONUS, cui succedit vicesimus secundus PAULINUS, post quem vicesimus tertius EUSTATHIUS; Quo in exilium ob fidem trususq; in presentem diem Ariani Ecclesiam occupavit, i. e. Eulalius, Eusebius, Euphronius, Platillus, Stephanus, Leonius, Eudoxius, Meletius, Euzous, Dororbeus, rursus Meletius. Quorum idcirco tempora non digessi, quod eos hostes potius, quam Episcopos Christi iudicavi. (Ita nimirum Hieronymus in Chron. Eusebii loquitur.) A.C. CCCLXI. Meletius Sebastæ Armeniorum Episcopus ab Acaio & Georgio, Arrianis Episcopis Antiochiæ transierunt. Et post non grande temporis intervallum, cum Presbyteros, qui ab Eudoxio Antecessore suo depositi fuerant, suscepisset, exiliū iustissimam causam subita fidei demutatione delusit. Ad A.C. CCCLXIV. Ecclesia secundo Antiochie clausa & gravissima imminens persecutionis procella Dei voluntate sopita est; Interitu scilicet Juliani, Hinc nihil additur.

X. Incidunt in hoc sæculum DUE SYNODI OECUMENICÆ, NICÆNA & CONSTANTINOPOLITANA, tum TRIA SYMBOLA, NICÆNUM, ATHANASIANUM, CONSTANTINOPOLITANUM,

E;

XL

XI. NICENI CONCILII historia repetenda est ex Eusebio de vita Constantini, Socrate, Theodoret, Sozomeno, *Historia tripartita* L.II; Rufino L.X. Sulpitio Severo L.II. Centur. Magdeb. Cent. IV. c.9. Baronio. T. III. ad Annum CCCXXV. Prateoli, Gesneri, Selnecceri *Libris de conciliis*, tum præsertim iis monumentis, quæ in *Tomis Conciliorum* exstant, ut & *Canonibus Grecis*. Conscriptit etiam historiam hujus Concilii contextam Joachimus Camerarius, cujus præcipua sunt capita; (I) status Ecclesiæ; (II) occasio de causa Concilii; (III.) Indictum ab Imperatore Concilium, cum præcessisset alius rei componendæ conatus per Hosium scilicet, ubi Disputationibus contra Baronium locus. (IV.) Tempus concilii; (V.) locus; (VI.) Numerus Episcoporum; (VII.) Confessus & inchoatio (IIIX.) Acta (IX.) Decreta & Canones; (X) Symbolum, de quo seorsim; (XI) subscriptio Episcoporum; (XII.) Epistola & monumenta, quæ feruntur.

XII. CONSTANTINOPOLITANUM PRIMUM, OECUMENICUM SECUNDUM CONCILIUM, contra Macedonium celebratum est A.C. CCCXXVI. convocante Theodosio Imp. Frustra hoc eludere conatur Baronius T.IV.; comparuerunt CL. Episcopi. Acta ex T.I. Conciliorum petenda: addatur Theodoretus L.V. c.6. & 7.

XIII. In Codice Canonum interjecta exstant Concilia: ANCYRANUM cujus index: κανόνες τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ συνελθόντων μακαρίων πατέρων, οἵτινες πρεσβύτεροι μὲν εἰσὶν τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκπέντων κανόνων, δευτερεύουσιν δὲ ἀπὸ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντίας. NEO-CÆSARIENSE, eadem indicis sententia; GANGRENSE, cujus inscriptio: κανόνες τῶν ἐν γὰγγρᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων, οἵτινες μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐξετέθησαν & c. inscribitur: τοῖς ἐν Ἀρμενίᾳ συλλειτουργοῖς, ab iis, quorum nomina recensentur. ANTIOCHENSE hac inscriptione: κανόνες τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντων ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡ ἀγία καὶ εἰρηνικὴ ἀτάτη σύνοδος, ἡ ὑπὸ τῶν Θεῶν, συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐξ ἐπιτοχίας Συρίας κοίτης, Φοινίκης, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, Μεσοποταμίας, Κιλικίας, Ἰσχυρίας, τοῖς καὶ ἐπιτοχίαν ὁμοψήφοις καὶ ἁγίοις συλλειτουργοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν. LAODICENUM, cujus inscriptio: κανόνες τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας πακτεανῆς συγκροτηθεῖσα, ἐκ διαφόρων ὑπαρχιών τῆς Αἰανῆς, ὅσους ἐξέλετο ἐκκλησιαστικὰς, ὡς ὑποπέτεκεται. Fuerunt & alia Concilia ut TYRIMUM, A.C. CCCXXXV, SARDIENSE A.C. CCCXLVII. ARIMINIENSE A.C. CCCLIX. SELEUCIENSE, MEDIOLANENSE, SIRMIOENSE, Hæreticorum & c. de quibus Centuriæ Magdeb.

XIV. De tribus SYMBOLIS, NICENO, ATHANASIANO, CONSTANTINOPOLITANO abunde & plane ut optabatur, pertexuit G.J. Vossius in
DIA

IV. Seculi IV. Ecclesiastica, & V. Viri celebres, Literæ, artes inventa & alia. 39
 Diff. de tribus Symbolis. Ubi ipsi quidem est apostolicum primum, dissertatione
 prima, alterum Athanasianum, dissertatione secunda; de Nüeno & Constantino-
 politano Dissertatione tertia agitur. (Ubi multa disputat, quæ sitim eorum ex-
 plere possunt, quibus hæc cura sunt.)

XV. De PERSECUTIONE, quæ DECIMA putatur, Sulpitius Severus
 L. II. Diocletiano & Maximiano imperantibus acerbissima persecutio exorta,
 quæ per X. Annos continuos plebem Dei depopulata est: quæ tempestate omnis
 ferè sacro martyrum cruore orbis infectus est; quippe ingloriosa certamina
 ruebatur, multoq; avidius tum Martyria gloriosis mortibus querebantur,
 quam nunc Episcopatus pravis ambitionibus appetuntur. Nullus unquam
 magis bellis mundus exhaustus est, neq; maiore unquam triumpho vicinus,
 quam cum per X. annos stragibus vinciri non potuimus. Exstant etiam man-
 data literis præclaræ ejus temporis martyrum passionibus; Finem ponit ini-
 tium Christianorum Imperatorum. Sævissima hæc fuit persecutio. De Actis
 studiose Baronius disquirat. (Ubi alio collectiore non sit opus; certum est, mul-
 ta tum de Martyrum constantia fuisse acta scripta, plura tamen perierunt,
 an autem quæ ad nos pervenerunt, sint incorrupta, non liquet.) Quomo-
 do autem accipiendum sit, quando ultimam hanc persecutionem dicunt,
 discas licet ex Augustino L. de C. D. XIIX. C. 52.

XVI. De JUDAISMO hujus seculi satis diligenter Clariss. Höttin-
 gerus H. E. c. 4. Sect. 3. agit. (Conquisivit nemini antea tanta diligentia collecta.)

IV. SECVLI

VIRI CELEBRES, LITERÆ, ARTES. INVENTA & ALIA:

I. **V**IROSI IN REPUBL. BONIS MALISVE ARTIBUS CELEBRES
 ante nominavimus, itaque nunc ad ERUDITOS convertemur.

II. PONTIFICUM ROMANORUM uti appellantur, seu
 EPISCOPORUM EPISTOLAS, quæ huic seculo tribuuntur,
 rñs 209 hoc eruditissime & ad oculum convincit Blondellus in Pseudo-Isidoro,
 MARCELLI duas, EUSEBII tres, MELCHIAS duas, synodi NICENÆ
 AD SYLVESTRUM unam, cum rescripto SYLVESTRI. ÆGYPTIO-
 RUM ad MARGUM Episcopum unam ejus, responsum. JULII Papæ ad
 orientales Episcopos duas & unam responsoriam; LIBERII tres, & ATHA-
 NASII ac EPISCOPORUM ad LIBERIUM unam. ÆGYPTIORUM ad
 FELICEM II. unam; & hujus duas, DAMASI & HIERONYMI Amœbeas,
 AFRICANI CONICILII ad DAMASUM & hujus ad illum. Ejusdem DAMASI
 de Chorepiscopis. Ejusdem ad Italiam Episcopos; AURELII Carthag. Episcopi
 ad DAMASUM cum rescripto DAMASI: ejusdem ad HIERONYMUM.

III. EUSEBIUS CÆSARIENSIS seu Cæsareæ Palestinæ Episcopus
 & EUSEBIUS PAMPHILI ob amicitiam cum PAMPHILO martyre vo-
 catus

catus, satis luculenter describitur apud Vossium de *Hist. Gr. L. l. c. 17.* (Theologis interim potius annumerandus, quia scripta illius historica etiam scopum habent Theologicum. Exciderunt magnis viris ex nostratibus quoque Theologis quedam, ut contemptim de hoc Eusebio loquerentur, non penetrarunt autem in mentem illius. Certum quidem est, cum non ut reliquos dogmaticè fidei articulos exponere, sed in eo potius summam laudem meritus est, quod prius voluit remove Et hinc eorum objectiones, eosque ex propriis scriptis convincere. Sed nimirum superiore seculo nervum horum Scriptarum non potuerunt animadversere, cum latine tantum legerentur. Secunda laus Eusebii est, quod tot monumenta Antiquitatis nobis conservavit, Infamia Arianismi laboravit, sed maximi quoque Theologi nostrates dicunt, incantid quidem nonnulla ab eo esse prolata, qua ipse tamen postea correxit.) Editiones Gallicanæ laudantur. JUVENCUS inter Poetas poterat referri, quod Evangelicam historiam carmine est complexus; Exstat in *Bibliotheca Patrum* & jam sæpius editus est. (Non est valde eruditus, ob perspicuitatem autem & venerationem Antiquitatis satis celebris.) ANTONII Abbatis *Epistola* & *Sermones* feruntur in *Bibliotheca PP.* dubium, an opus sit γρηγοριον? Ita *Regula monachorum* PACHONII inter opera item Cassiani exstat, ORESIENSIS quoque MONACHI L. de *instructione vite monastica* exstat in *Bibliotheca PP.* (Hæc talia monumenta semper sunt cum examine legenda.) Horum temporum æqualis MACARII homilia eruditæ feruntur, editæ tum in *Bibliotheca PP.* tum seorsim Gr. & Latin. Paris, à Frid. Morello. ATHANASIUS Alexandrinus & ejusdem Ecclesiæ Episcopus, cujus operibus multa suspecta admiscuntur; vide *Patrologiam* Gerhardi. (Fere hoc factum fuit, ut his magnis PP. aliena supponerentur, hinc nata occasio Viris doctis, ut paulo studiosius recenserent Scripta PP. & censuram in illa exercerent; consecrunt Bellarminus, R. Cocus, Gerhardus, Scultetus; est autem Stylus indubitabilis character alicujus operis, quare Erasmus in edendis & dignoscendis operibus Patrum felicissime versatus est; v. g. Hieronymus est acer, vehemens, instar torrentis; hinc facile deprehendere possumus, quæ scripta ipsi fuerint supposita. Ipse hoc animadverti in Stylo Athanasiano. Fuit omnino hic Athanasius magnum Ecclesiæ lumen, qui maximis curis & laboribus articulum de persona Christi, seu τῆς οὐνοπαίας illustravit; quæ fuerit passus, alibi dictum est.) SERAPIONIS *Ægyptii liber contra Manicheos* superest apud Canisium, qui nobili illo opere antiquarum lectionum multa inedita publicavit. LUCIFER Episcopus Calaritanus, à quo Secta LUCIFERIANA; opera ejus Parisiis edita & alibi MARIUS VICTORINUS

Afox

Afer, Rhetor, quam Theologus melior, reliquit tamen quædam Theologica, in *Bibliotheca Patrum*, cautè legenda; serò enim ad Christianismum venit HILARIUS Pictaviensis Episcopus, Vir magni Zeli in Ecclesia, claritudinis & eruditionis, Stylus ejus est incommodior, ob ejus obscuritatem dicta illius in varios sensus sæpè trahuntur ab iis, qui pallio antiquitatis errores suos contegere volunt. Erasmi editio Basileensis est optima. (*Hanc laudem habent omnes editiones Latinae P.P. ab Erasmo procurata, quæ propterea in Gallia etiam & Italia ambiuntur & magno ære redimuntur.*) GREGORII quoque BETII exstat liber adversus Arianos in *Bibliotheca Patrum*. PHOEBADIUS AGENNENSIS, qui & ipse æqualis Athanasii & Hilarii fuit, non tamen exstat in *Bibliotheca P.P.* sed editus etiam est cum eruditissimis notis C. Barthii. PACIANI Barcinonensis in Pyrenæ montibus Episcopi, exstant quædam tum in *Bibliotheca P.P.* tum seorsim edita. DIDYMI Alexandrini Cæci à nativitate, liber de *Spiritu S.* inter opera Hieronymi, latinitate donatus ab Hieronymo, exstat, tum quædam apud Canisum & in *Bibliotheca P.P.* OPTATUS Africanus, Episcopus Milevitanus in Numidia, VII libros contra *Parmenianum* Donatistam reliquit, editos Parisiis, Basileæ & alibi; stylus est, ut Afrorum esse solet. TITUS BOSTRENUS, seu Bostrensis Episcopus, sub Valente obiit, libros contra *Manicheos* reliquit à Canisio editos. Feruntur & *Commentarii in Matthæum & Lucam* ejus nomine, sed falso. CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS Episcopus, sæpè dejectus, sæpè restitutus, reliquit Catecheses; obiit sub Theodosio. (*Hoc opus Catecheseos est illustrissimum, in quo multa etiam reperiuntur de ritibus, moribus & disciplina hujus sæculi.*) Editio Parisiensis est omnium optima & perfectissima. APOLLINARII Episcopi Laodicensi, cujus errorum supra facta mentio, nihil præter Psalmos carmine redditos habemus. (*Vir fuit laboriosissimus & in hoc de Ecclesia bene meritus, quod dicta Biblia in versus Græcos transtulit, cum videret eos avidè peti.*) Edidit eos superioris sæculi anno 52. typis diligentissimis Turnebus, nec ulla, quæ secuta sunt, editionum diligentiam Turnebianæ hæc tunc æquavit. EPHRÆMI Syri, Diaconi Edesseni opera Syriacè scripta, non nisi latinè habentur, partim in *Bibliotheca P.P.* partim in editione Gerhardi Joh. Vossii, sed incertum est, an aliqua sint ejus, quæ circumferuntur. (*Mirandum est, doctissimum virum H. Grotium hujus Ephramii auctoritati tantum tribuere, sæpe nimirum decipitur. Quoties enim aliquid ex Ephramo reperit, tum illud omnibus aliis P.P. præferi, argumento nullo alio ductus, ut arbitror, quam reverentia illius sæculi; debuisse autem cogitare, non omnia, quæ sub nomine P.P. hujus temporis circumferuntur, esse genuina.*) BASILIUS M. Episcopus Cæsariensis in Cappadocia, fertur vulgo auctor *Institutionis Monasticæ*. (*Niceta tamen commentator alium quendam nominat.*) Hujus Patris eruditio est summa, eloquentia, qualis vix dari potest hoc sæculo, magnifica, quæ parem non habet, figuratè nonnunquam locutus est, sicut & alii Patres, quæ postea ad errores stabiliendos adversarii trahere solent;

revera autem fuit Vir maximus. Operum ejus editio Basileensis Græca solum, & Parisiensis Græco-Latina commendatur. ANDREÆ Casariensis Episcopi, Basilii successoris, *Commentarii in Apocalypsin* exstant in *Bibliotheca PP.* GREGORIUS NAZIANZENUS Episcopus, Vir maximus eruditione & longè magis pietate. Humilius quidam de eo senserunt, dum Latine tantum legebatur, est autem revera summiæ eruditionis, neque satis mirari possumus eum, quando carmina ipsius legimus, omni apparatu eloquentiæ adornata, ut nihil simile exstet. Conflictatus est cum multis & maximis calamitatibus; quædam non sine lacrymis legi possunt. Habemus editionem Basil. Græcam & Græco-Latinam Parisiensem; in *Bibliotheca Basilien*si est nitidum & incomparabile manuscriptum. DAMASI Episcopi, Rom. quæ feruntur, suspecta, aut aliorum Auctorum sunt. FAUSTINI Diaconi Romani Liber *contra Arianos* exstat in *Bibliotheca PP.* EPIPHANIIUS Constantiæ in Cypro Episcopus, vir fuit pius magnæque suo ævo auctoritatis, quo planè carere non possumus, ut alias dictum, quanquam interdum incautior. Editiones Basil. & Græco-Latina Petavii commendantur. PHILONIS CARPATHII Episcopi *Commentarius in Canticum Cantorum* continetur in *Bibliotheca Patrum*. AMBROSIUS Episcopus Mediolanensis; vir insigni pietate & eloquentia, qualis esse poterat illis temporibus, non Tulliana, ut in omnibus tam exquisita sit rectitudo styli. Editio Erasmi haud dubie est optima. Judicia habentur apud Gerhardum & alios. PHILASTRII *de hæresibus* liber in *Bibliotheca PP.* exstat. (Sæpe refert inter hæreses, ut Epiphanius, quæ hæreses non sunt.) IDACIO Episcopo Hispano tribuunt vulgo *libros III. adversus Varimundium Arianum* in *Bibliotheca PP.* T. IV; sed non assentitur G. J. Vossius de *Hist. Lat.* L. II. C. 17. ubi etiam IDACIOS distingvit, & credibile est, Idacios hujus seculi nil reliquisse. GREGORIUS Basilii M. Frater, NYSSÆ Episcopus, fuit quoque eloquentissimus; operum ejus editiones habentur superiori & hoc seculo. AMPHILOCHIUS Jconii Episcopus, Basilii & Gregorii æqualis & suppar, non tamen cum iis omnino comparandus. Editio postrema Parisiensis est optima, in quam ejus sunt collecta, cum judicio tamen legenda & examine. HIEROONYMI Presbyteri clarissimum nomen, postrema hujus seculi ornavit, vita in sequens seculum excurrit. Patria fuit *Stridonensis Dalmat.* Pater est eruditione quidem in hoc seculo incomparabilis, Græcè, Latine & Hebraicè doctus, quamquam Johannes Drusus, vir de literis Hebraicis optime meritus, dicat, eum non semel à doctore suo Judæo fuisse deceptum, plurima tamen ostendunt, quantus in literatura Hebraica fuerit. In juventute multa scripsit *ἡθροειδέστατα* magis, quam Theologica, quæ Megalander noster Lutherus ei objecit, ipse se tamen excusat etiam. Videtur autem Lutherus propterea ipsi fuisse infensus, quod tantopere coelibatum extulerit adversus conjugium, in quod alioquin injuriolus est. Vocat enim mulierem, quæ ad secunda vota transiit, *meretricem*, & alium, qui quartam uxorem duxisset, *quartum nuptiatorem*, & multa

& multa acerba in eum dicit. Sine controversia autem est eloquentissimus, unde Erasmus ejus eloquentia ita captus est, ut diceret, *Ciceronem miraturum fuisse ejus eloquentiam, eamq; etiam praelaturum suam, cum longè magis ardui operis sit, in rebus Theologicis stylo elegantius, quam in moralibus & naturalibus.* Fuit lector optimorum auctorum quorumcunque. Editio Erasimica est omnium optima, secunda scilicet, prima enim est vitiosissima, quia typographia tum nondum ad eandem perfectionem fuit perducta. THEOPHILI ALEXANDRINI Epistola quædam Latine facta per Hieronymum in *Bibliotheca P. P.* exstant. JOHANNES HIÉROSOLYMITANUS vixit quidem sub postrema hujus seculi, sed quæ ejus nomine in *Bibliotheca P. P.* præscribuntur, longè recentioris notæ sunt. DIADOCHII liber de *Perfectione* in *Bibliotheca P. P.* habetur. RUFFINUS Presbyter Aquilejensis, de quo accuratè G. J. Vossius de *Hist. Lat. L. II. c. II.* poterat etiam inter Historicos referri. GAUDENTII Brixienfis Episcopi, Philastrii successoris, quædam exstant in *Bibliotheca P. P.* ut & GROMATII quædam, Aquilejensis Episcopi. JOHANNES CHRYSOSTOMUS Constantianopolitanus Episcopus Nestarii successor, etiam in sequens seculum excurrit, sed sequimur consuetudinem hætenus receptam. (*Hoc seculo plane offensare possunt Græci suam Ecclesiam, in qua tot lumina profulserunt.*) Fuit Chrysostomus vir verè sui nominis, mirandum tot illum opera potuisse conscribere, cum ultra 50. annos non multum vixerit, multaque ad nos non pervenerint. Est eloquentissimus, sed alio eloquentiæ genere, quam Basilii & Gregorius, qui magis fuerunt occupati in theoreticis & dogmaticis, hic in practicis, quibus in dogmaticis & polemicis minor est. (*Quamquam non possim valde jactare lectionem P. P. jam prid. in iisdem in his eram versatus, dumq; mensa Magni & Celebratissimi Viri interer, locuit mihi uti editio Anglicana H. Savillij, ubi multa ex Græco in latinum conversi, ductus suavitate meditationum. Est autem in editione Savillii tetus Tomens operum suspectorum, quæ res adeò clarè se prodit, ut nihil in Chrysostomo legerit, qui credit illa à calamo Chrysostomi profecta. Editio Savillij quoq; eo nomine est commendanda, quod certos homines per Europam & Orientem dimisit, qui undiquaq; scripta ejus investigarent, unde postea Parisiensibus facile fuit Græcè vertere; paucæ enim accesserunt, eaque non magni momenti, ut malim possidere Savillianam editionem quam Parisiensem.*) Nemo aptior est eodem alicui practico, adeò propter perspicuitatem nemo implevit laudem optimi Concionatoris & Homilistæ, & quod maximum est, eloquentia ejus ab omnibus potest intelligi, quod in perfecto Oratore requiritur à Cicerone, cujus *Orationes*, et si omnia artificia Oratoria habeant, ab omnibus tamen percipi possunt. In hoc igitur Characterè Chrysostomus est incomparabilis. Perspicuitas autem ejus non est enervis, sed cum modesta gravitate conjuncta, in dogmaticis autem, ut dixi non est satis facilis.

IV. MEDICOS hujus seculi recensuit G. J. Vossius de *Philosophia* c. 12. §. 25 in quibus ORIBASIIUS PERGAMENSIS, AETIUS AMIDENUS, JULIUS AULONIIUS, VINDICIANUS, OCTAVIUS HORATIANUS, MARCELLUS BURDIGALENSIS excellunt.

44
V. E GRAMMATICIS **ÆLIUS DONATUS**, cujus quædam in *Vet. Gramm.* Putschii, tum in *Terentium & Virgilium notæ*. Judicium Scaligeri viri ætatis de eo hoc est, quod ipsum vocarit, *animam Poëtarum*. Non omnia autem sustinent tantum nomen, ut merito ab alia manu illa censeantur profecta. **MACROBIUS** valde contemnitur à Joviano Pontano in *Anonio* suo & Scaligero in *Poëticis*; luculentissimi tamen sunt ejus *Commentarii in Somnium Scipionis*, nec minus difficillimum opus est aggressus in *Saturnalibus*, quæ etsi non ubique exactè tractarit, magnis tamen excidit ausis & viam monstravit aliis, ulterius de eo meditandi. Lipsius certè fuit inter eos, qui eum valde æstimant. (*Jovianus Pontanus sua judicia de Poëtis alieno potius debet ingenio, quam suo.*) Editio Isaaci Pontani sine controversia est optima, qui præclarissimè de Macrobio est meritis.

VI. RHETORES & ORATORES. **SOPATER** sub Constantino M. Syrus habetur inter eruditissimos Rhetores, unde & Grotius ejus judicium maximifacit, sequitur modum veterum & omnia, variosque casus ex medio actu civili & pragmatica politica petit. Editus Venetiis ab Aldo; à Stephano Parisiis. **JULIANO** Imperatori, laus eloquentiæ tribuenda est in summo gradu, nihil licet in eo deprehendere, quod non accuratissimè sit positum. Opera ejus antehac sparsim sunt edita & à Cantoclaro versa, collecta demum à Dionysio Petavio & Dissertationibus ac eruditis sane notis ornata Parisiis. **THEMISTIUS** (qui & Philosophus fuit) illustre & præclarum nomen est in Eloquentia, ut **EUPHRASDAS** diceretur. Scripsit etiam in *Aristotelem*; edidit eum Aldus, sed postea plura sunt reperta. Orationes edidit Petavius Græco-latine, item doctissimus ille **Georgius Remus** *Orationes sex Augustales*, cum criticis sane notis ductus rerum gravitate, & quia multa habent ad hoc seculum pertinentia. **LIBANII** Opus distribuitur in *Rhetorica & Oratoria* duobus tomis. Eruditione abundat, stylo autem sibi proprio utitur, quod ab omnibus non probatur, unde alii illum laudant, alii improbant ut dilutum Oratorem, sed hi non intelligebant, quod studio vitaret & declinarit illud *ὕψος* dicendi, quod alii quoque laudabiliter fecerunt. Editio Frid. Morelli (*qui de pluribus Scriptioribus Græcis præclarissimè meritis*,) præcellit, neque tamen in his II. Tomis omnia habentur. Inveni in Bibliotheca Reginae Sveciæ CCC. epistolas ejusdem ineditas; In codice Augustano integra quoque est Oratio adversus Icarium, quæ mutila tantum exhibetur in editione Morelli; item alia planè inedita contra eundem Icarium; Item de *curialibus cogendis*, quam apparet consulto subtraxisse Virum Doctissimum, Eliam Ehingerum, cum IV. alias Jacobo Gothofredo edendas transmitteret, quod facere non debuisset, utut enim vehementius invehatur in Constantinum M. publicari tamen potest, modo addatur antidotum seu refutatio. Quantum autem fuerit Libanius, inde æstimari potest, quod Basilius M. tantus & tam eloquens Pater, maximi fecerit ejus eruditionem, ut Epistolæ Amœbæ testantur. **HIMERIUS** editus à Stephano; Adde plures apud Vossium de *Rhetor. nat. & consilio* c. 12. In **LATINIS** de Victorino supra dictum. Sequitur **MAMERTINUS**, cujus

cujus tres sunt *Panegyrici*. Vir hic est satis eruditus. In omnibus tamen *Panegyristis*, qui hoc seculo vixerunt, videre licet, quantum mutaverit facies styli. Quamquam enim valeret ingenio, Seculum tamen suum vincere non potuerunt; conantur quidem sæpe assurgere ad gravitatem veterum, sed conantur tantum; culpa etiam ad adulationes aulicas referenda est, omnia enim tum altius erant efferenda, neque verba invenire poterant, quibus satis reverenter de Cæsaribus loquerentur, hinc dum novas voces adinvenire ceperunt, valde plerumque lapsi sunt. EUMENII sunt *Panegyrici* IV. Nazarii *Panegyricus* unicus. Valentes *Panegyristis* Nazarius & Mamertinus, subtili ingenio & profunditate cogitandi, ut apparet ex crebris sententiis, PACATUS autem, cujus *Panegyricus* unus, explicationem habet eloquentiam. (*Opus hoc panegyricum dignum sane esset, in quod vir eruditus, cui otium suppeteret, curas suas intenderet & phrasas difficiliore ex historia explicaret; quæ enim hætenus scriptæ sunt in illos, varia fuerunt lectiones tantum; puto difficultate deterritos plerumque, ut nollent historica illius temporis persequari.*) INCERTI AUCTORIS *Panegyricus* V. & VI. hujus seculi sunt, ille Maximiano & Constantino, hic Constantino scriptus, variè editi fuerunt SYMMACHI habentur *Epistolæ*. (*Notandum hic male vulgò fieri, quod has epistolæ exemplum ad imitationem deligunt, declinat it enim Symmachi stylus non modo à stylo veterum, sed etiam ab eloquentia hujus seculi, ut ex Panegyristis liquet; Ambrosius longè etiam est eloquentior Symmacho; Sententiosus est quidem & accuratus habet sensus, sed stylus non meretur commendari. Hoc autem præcipuum est in eo æstimandum, quod plurima habet Juridica; fuit enim vir πολιτικός & civilis prudentiæ peritissimus, multa quoque particularia & historica illius temporis conservavit, quæ alibi non exstant. Studiosis juris merito debet esse commendatus.*) Editio omnium optima est Mureti, summi illius Jcti, qui & alia multa ex antiquitate protulit, Parisiis excussa in IV. qui prorsus præclaram operam navavit huic operi, eruditissimis notis additis. Merebatur hæc editio dudum à typographis nostris recudi, nisi nugas mallent semper exhibere, ut Francofurti & Hannov. aliquoties fecerunt, dum has epistolæ ediderunt.

VII. POETÆ GRÆCI non exstant, nisi quod APOLLINARIS *Psalmi*, de quibus supra, tum NAZIANZENI & AMPHILOCHII quædam carmina supersunt. vide Vossium de *Poëtis Græcis* C. 9. p. 76. 77. Poetas hujus seculi latinos diligenter recenset G. J. Vossius de *Poëtis Latinis* C. 4. p. 54. seq. & inter hos RHEMNIUM FANNIUM, PUBLILIUM OPTATIANUM PORPHYRIUM, qui prodiit Augustæ Vindelicorum auspicio Welscheriano. (Carmen est laboriosum, adeoque τεχνοαίγιον potius & carnificina ingenii, æstimatur tamen propter antiquitatem & quia aliqua habet ad hoc seculum facientia.) JUVENCUM, de quo supra; HILARIUM, VICTORINUM, de quibus itidem supra; AUSONIUM Ethnicum, Virum satis eruditum, qui tamen eloquentia *Panegyristas* non attingit; nobilis est editio Eliæ Vineti & Jos. Scaligeri. RUFUM PESTUM AVIENUM, DAMASUM Episcopum Romanum, MARCELLUM

AMBROSIUM, AURELIUM PRUDENTIUM, cujus carmina longe sunt eruditissima, multa doctrina & cultu & spiritu ad æmulationem antiquorum. Jo. Weizii editio præstat luculentis & amplissimis commentariis. CLAUDI-ANUM Ethnicum, cui eloquentiæ causa statua fuerat posita. Hic enim prorsus seculum suum vicit, in genere Panegyrico plane est incomparabilis, Epica tamen non æquant laudem veterum. Commendandus studiosis Juris, qui Virgilium & difficiliore per otium legere non possunt, hic enim est explanator. Editio Cl. Barthij prodit luculentis commentariis; it. Nic. Heinii Danielis Filii, in qua illud singulare est, quod Poëtam cum pluribus MScis contulit, cum in itinere suo Angliæ, Galliæ, Italiæ, Germaniæ Bibliothecas lustraret, ut quædam etiam in phrasi, quæ sunt hujus seculi, eximie explicarit. PONTIUM PAULINUM Episcopum Nolanum, cujus editio ultima Parisiensis maxime probatur; vid. *Collectio veterum Poëmarum & Epigrammatum*, quæ alias frustra seorsim quæ-terentur, in aureo illo opere Pithæi,

IX. PHILOSOPHI Græci supersunt THEON ALEXANDRINUS in *Arat.* *Prolog.* & *Euclidem*, de quo vide Vossium de *scient. Mathem.* c. 16. p. 59. & c. 33. p. 163. seqq. Producta sunt hæc opera primum à Federico Commandino Pisau-
ro & postea reproducta à Merzenio in *cogitatis Physico-Mathematicis*. An Progymnasmata etiam sint hujus Theonis, non liquet. Habuit filiam, doctissi-
simam in Philosophia & Astronomicis, nomine HIPPIATIAM. PAPPUS ALE-
XANDRINUS; v. Vossius p. 18. & 164. JAMBlichus opus de *vita Pythagore* philosophicum & orationes proreptice. (Poterat istis Historicis enumerari præ-
ter vitam Pythagore, nisi totum institutum Philosophiam spectaret, præmisit enim
vitam Pythagore, tanquam exemplum ad philosophandum, postea Orationes
admonitorias subiungit.) De eo præclarissime meritus est Arcerius in Editione
quæ superiori seculo ex typographia Commeliniana prodit. CHALCIDIS tra-
ductio & explanatio in *Timeum Plat.* exstat ex editione Joh. Meursii. JULII FIR-
MICI MATERNI Opus Astronomicum, Libris IIX. laudatur, ex editione,
Herwagiana Basil. (In qua & alii hujus ævi summi auctores exhibentur.
Auctor etiam valde eruditus, subinde facit excursions & digressiones Politic-
as.) VEGETIUS de re militari L. V. Auctor est optimus, & methodo elegantis-
sima unitur, accurateque omnia complexus est, unde etiam sequentibus ætati-
bus admirationi fuit. Plurima exhibet ex veteribus, studiosus Sallustii, cujus ad-
lectionem præcellit editio Petri Scriverii, sicut omnia exacta sunt, ad quæ sum-
mus ille Criticus manus admovit. Quod ad argumentum, multa industriè in
eruditis suis notis explicavit, adjectis figuris God. Stewechius, Germanicè ver-
sus in der *Krieges Kunst der Waldehausen* reperitur.

IX. HISTORICI GRÆCI recensentur à Vossio de *Hist. Gr.* L. II. C. 17.
8. 19. Nominabimus tantum, qui exstant. De Eusebio supra dictum, ut & de
Jamblichus. (Fuit & alius Jamblichus, qui Babylonice scripsit. Servata sunt illius
opera in Palatio Escuriali Regis Hispaniarum, quæ Regina Specia maximis sumpti-
bus redemit, quod unicum illud exemplar exstaret in tota rerum natura, quod
sum nunc delatum fuerit, nescio, pertinet hic Jamblichus ad (seculum II.) EU-
NAPI-

NAPILIUS Scriptor *vite Sophistarum*, Scripsit & aliud opus *contexta historia*, incipiens, ubi Herodianus defecerat. Aiebant illud opus Venetiis adservari, sed nihil potuit reperiri, cum ab eruditissimis viris id perquirerem. Fragmentum ex illo opere edidit Andr. Schottus de *Legatis*. Optima editio Commeliniana. Contraxit invidiam aliquam, quod in Christianos iniquior esset. **MARCELLINI** de *Thucydidis vita* & in *Hermogenem Commentarii* pramitti solent historiae Thucydidis; libellus *Ἐν τῷ Ἑρμόγενει* est eruditus valde in Hermogenem; Aldus edidit. Auctor sit **AMMIANUS** ille **MARCELLINUS**, qui patria Græcus fuit, non constat. De **PATRUM** historiis non opus est sermonem ordiri, **PALLADII LAMPRIDI** Meursius edidit, quæ magni æstimata olim historia & in Ecclesiis legi solebat ob vitas Sanctorum. **SOPHRONII** versio Græca libri Hieronymi de *Scriptoribus Eccles.* & *vita Hilarionis*. Historicos Latinos recenset Vossius de *Hist. Lat.* L. II. c. 7. 8. 9. 10. **JULIUM CAPITOLINUM**, **ÆLIUM LAMPRIDIUM**, **FL. VOPISCUM**, **VICTORES** duos, **EUTROPIUM**, **SEXT. RUFUM**, **AMMIAN. MARCELLINUM**, **DEXTRUM VIGILIUM**. (De sex illis Scriptoribus *Historia Augusta* sæpius dictum; de **VICTORIBUS** omnium præclarissime meritis est eximio opere *Eruditissimis* notis Andr. Schottus. **EUTROPIUS** à Paulo Diacono interpolatus, malo exemplo, unde viris doctis nata cura, cum seorsim edendi, quod fecit Fr. Sylburgius in *Scriptoribus Hist. Aug. minoribus*. In **AMMIANO MARCELLINO** laudatur candor, iudicii gravitas & experientia rerum; quod autem præclare intelligis, vix satis eloqui potest. Præclarissime de Ammiano emaculando meritis est Lindenbrogius, sicut & alia præclara opera edidit; postea magnam laudem meruit H. Valesius, qui adhuc inter doctos Gallie viros vivit. Hic præsertim de officiis *Domus Augustæ*, quoniam illa materia à nemine uno ex *Veteribus Historicis* præter Ammianum plenè est tractata, post curas doctorum virorum Gutherii, Bulengeri de *Imp. & Imp. Græci* in *Codinum*, eximia & aliis prorsus nondum notata adjecit. **DEXTRI** opus, prodit Parisiis in folio, dubitane tamen eruditi, an sit Scriptor hujus seculi.)

X. Inter **INVENTA** hujus seculi non debet perdere memoriam sui operis **GULFILAS**, de quo Socrates L. IV. c. 33. τὸν καὶ ἐλφίλας ὁ τῶν γότῳν ἡπίσκοπος, γράμματα ἱερὰ καὶ γοτθικὰ; καὶ τὰς θείας γραφὰς εἰς τὸ γότῳν μεταβαλὼν, τὰς βιβλίους μανθάνειν τὰ θεῖα λόγια παρεσκευάσας. Isidorus in *Chronico* inde: Tunc Guilphilas eorum Episcopus literas condidit & Scripturas **V. & N. T.** in eandem linguam convertit. Ex illa versione nihil hodie superest, præter quatuor Evangelia, quorum codex rarissimus & incomparabilis Pragæ asservatus, & postea in Sveciam deportatus fuit. Scriptus est majusculis litteris inauratis, reliquus color violaceus est in membranis; adeo autem sunt antiquæ, ut oculos ferè fugiant. Est & alius Codex apographus recentior, ex priori descriptus. Licuit nobis in Bibliotheca Svecica eum inspicere, formam literarum exhibuit doctissimus Olaus Wormius.

XI. **ACCIPITRARIA VENATIO** ævo quoq; Constantini & Theodosii sepepta esse creditur; vide Vossium de *Philosoph.* c. 7. p. 57. (Scripsit Demetrius quidam

quidam *ἱερογῶφωρ*, quem una cum anonymo uno opere edidit Rigaltius de re *Acquiraria*; edidit de eadem elegantissimum carmen Thuanus ille, qui in historia scribenda præclarum nomen meruit, Constantinopoli deinceps officium fuit, ut hodie, der *Falkenstein*.

XII. Circa MEMORABILIA ALIA Seculi hujus Quarti Cunradi Lycosthenis cura hic semper nominanda est, in PRODIGIIS & aliis NATURÆ MALIS memorandis, in quibus aliqua animadversione opus habent. Ut illud: Circa hæc tempora in Laterana Visitationis *invisi* (non conspecti) auctoris, quæ ad parietem scribebatur cunctis videntibus simul ac legentibus; Hodie venenum Ecclesie infusum est. Et hoc illa die cum Constantinus M. Imp. Sylvestro Pontifici dedit Ecclesie Romanæ palatium Lateranum, urbem Romam ac Italie provinciam. Ex Malleolo homine valde novitio de nobilitate. Sed cum Pontificii ipsi (vide Baronium ad A. C. CCCXXIV.) donationem illam Constantini scitiam fateantur, facile apparet, cujus generis hoc sit. (Sunt scilicet nugæ canoræ & quædam nonnulli Pontificii negent, se niti refutatione Baronii, eruditiores tamen quoque inter quos Petavius & P. de Marca Archiepiscopus Tolosanus inter Clericos hodie doctissimus, disertis verbis vocat CONFECTAM illam donationem, quæ in adolescentiori ætate etiam mihi semper suspecta fuit, cum meminem esse ex Veteribus viderem, qui meminere; unde miratus sum Gessellum in Historia Ecclesiastica novissime non dubitasse magno cum periculo & damno existimationis suæ illam fabulam reponere, quam nemo non observerat nimis crude ad stabiliendam illam hypothesein Calvinianam de eliminandis ornatibus templorum accommodari; mirum proinde est, scriptorem, qui in tam magno argumento aliquid præclari promittit, tales nugæ in media luce literarum adferre.) JNCENDIUM ROMÆ ORTUM, quo conflagravit templum Fortunæ, eiq; adjuncta SEDITIO MILITARIS à Maxencio repressa describitur à Zosimo L. II. p. 49. EXUNDATIONEM MARIS NOTABLEM describit Ammianus Marcellinus L. XXVI. c. 31. & ex eo Thomas Rivius *Hist. nav.* medio L. II. c. 15. qui eandem sane memorabili Differtatione allatis similibus exemplis illustrat, Portenti instar est MOSIS CRETENSIS facinus, descriptum Socrati & ex eo Th. Rivio *Hist. naval.* medio L. II. c. 15. De INDICATIONUM tempore & causa institutionis varia disputarunt Scaliger de *Emendatione temporum* & in animadversionibus ad Eusebium; Calvisius, Baronius in A. C. CCCXII. ubi nota Spondani videnda. Vossius dissert. de *nat. anno Christi* 5. 4. breviter: *Cyclus indicationis est Systema trium lustrorum quinquennialium sive annorum XV. unde & πεντεκαιδεκαετηρίς nuncupatur, nomenq; a tributis & pensionibus, quas Constantinus & successores indicere. Nam ridiculum est, quod apud Constantinum Porphyrog. in II. de Thematis & alios, legas, Ἰνδικτον, quasi ἰνδίακτιον, ab Asiatica victoria dici; quasi non indicationes multo sint Augusti temporibus recentiores.* Dion, Petavius *Rationario Temporum* P. I. L. VI. c. 1. egregiam habet differtationem, sed ingenuè fatetur, nihil certum seu probabile adferri. NUMUS CONSTANTINI, qui putatur, à Josepho Scalig. examinatus in Epistola. PATRICII TITULUS; *Κωνσταντίνος πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς πόλεως ὁπρωθισαῖος* & *τὸ πρῶτον ἡγεμονικὸν* τῆς πόλεως ἡγεμὸν τῶν τῆς αὐλῆς ἀρχῶν νομοθετήσας & .v. Zosimum L. II. p. 68. & pleraque congesta Meurfio in glossario Græco-Barbaro, voce *πατριάρχος*. (fuit hoc nomen nobis illo significatu magna potestatis & officii, in Caroli M. q. 60. Romæ translatus.)

SECVLI QVARTI, & cum eo HISTORIÆ
BOECLERIANÆ FINIS.

SOLI AUTEM DEO GLORIA SINE FINE.

✽ (O) ✽

quidam *ἱερογράφος*, quem una cum anonymo uno opere edidit Rigaltius de re *Acipiraria*; edidit de eadem elegantissimum carmen Thuanus ille, qui in historia scribenda præclarum nomen meruit, Constantinopoli deinceps officium fuit, ut hodie, der *Faltenmeister*.

XII. Circa MEMORABILIA ALIA Seculi hujus Quarti Cunradi Lycosthenis cura hic semper nominanda est, in PRODIGIIS & aliis NATURÆ MALIS memorandis, in quibus aliqua animadversione opus habent. Ut illud; Circa hæc tempora in Laterana Visitationis *invisi* (non conspecti) auctoris, quæ ad parietem scribebatur cunctis videntibus simul ac legentibus; Hodie venenum Ecclesie infusum est. Et hoc illa die cum Constantinus M. Imp. Sylvestro Pontifici dedit Ecclesie Romane palatium Lateranum, urbem Romam ac Italia provinciam. Ex Malleolo homine valde novitio de nobilitate. Sed cum Pontificii ipsi (vide Baronium ad A. C. CCCXXIV.) donationem illam Constantini scitiam fatcantur, facile apparet, cujus generis hoc sit. (Sunt scilicet nugæ canoræ & quædam nonnulli Pontificii negent, se niti refutatione Baronii, eruditiores tamen quoque inter quos Petavius & P. de Marca Archiepiscopus Tolosanus inter Clericos hodie doctissimus, disertis verbis vocat CONFICTAM illam donationem, quæ in adolescentiori ætate etiam mihi semper suspecta fuit, cum neminem esse ex Veteribus viderem, qui meminisset; undemiratus sum Gessellium in Historia Ecclesiastica novissime non dubitasse magno cum periculo & damno existimationis suæ illam fabulam rapponere, quam nemo non observat nimis crude ad stabiliendam illam hypothesein Calvinianam de eliminandis ornatibus templorum accommodari; mirum proinde est, scriptorem, qui in tam magno argumento aliquid præclari promittit, tales nugæ in media luce literarum adferre.) INCENDIUM ROMÆ ORTUM, quo conflagravit templum Fortuna, eiq; adjuncta SEDITIO MILITARIS à Maxentio repressa describitur à Zosimo L. II. p. 49. EXUNDATIONEM MARIS NOTABILEM describit Ammianus Marcellinus L. XXVI. c. 31. & ex eo Thomas Rivius Hist. nav. medio L. II. c. 15. qui eandem sane memorabili Dissertatione allatis similibus exemplis illustrat, Porrenti instar est MOSIS CRETENSIS facinus, descriptum Socrati & ex eo Th. Rivio Hist. nav. medio L. II. c. 15. De INDITIONUM tempore & causa institutionis varia disputarunt Scaliger de Emendatione temporum & in animadversionibus ad Eusebium; Calvisius, Baronius in A. C. CCCXII. ubi nota Spondani videnda. Vossius dissert. de nat. anno Christi S. 4. breviter: *Cyclus indictionis est Systema trium lustrorum quinquennalium sive annorum XV. unde & πεντεκαιδεκαετηρίς nuncupatur, nomenq; à tributis & pensionibus, quæ Constantinus ejusq; successores indicere. Nam ridiculum est, quod apud Constantinum Porphyrog. in II. de Thematibus & alios, legas, Ἰνδικτον, ὡς ἀπὸ ἰνδῆς, ab Asiatica victoria dicti; quasi non indictiones multo sint Augusti temporibus recentiores. Dion, Petavius Rationario Temporum P. I. L. VI. c. 1. egregiam habet dissertationem, sed ingenue fatetur, nihil certum seu probabile adferri, NUMMUS CONSTANTINI, qui putatur, à Josepho Scalig. examinatus in Epistola. PATRICII TITULUS; Κωνσταντίνος πρῶτος παύσις Πινυήσας ὁ τῶν πρώτων ἡγεμονιστῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσας. v. Zosimum L. II. p. 48. & pleraque congesta Meurfio in glossario Græco-Barbaro, voce πατρίκιος. (fuit hoc nomen noviss. illo significatu magna potestatis & officii, in Carolū M. quod Romæ translātū.)*

SECVLI QVARTI, & cum eo HISTORIÆ
BOECLERIANÆ FINIS.

SOLI AUTEM DEO GLORIA SINE FINE.

